

Το καθεστώς του πρόσφυγα στο Διεθνές Δίκαιο στο πλαίσιο του γένους και του σεξουαλικού προσανατολισμού

Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία

Επιβλέπων Καθηγητής: Δρ. Αριστοτέλης Κωνσταντινίδης

Μιχάλης Πελαγίδης

Λεξεις:15645

Χειμερινό Εξάμηνο 2022-23

1. Περιεχόμενα

2. Βασικές έννοιες

2.1 Ο ορισμός του πρόσφυγα στο διεθνές δίκαιο και οι βασικές αρχές του διεθνούς προσφυγικού δικαίου: Δικαίωμα στο άσυλο και απαγόρευση επαναπροώθησης

2.2 Η έννοια του «δικαιολογημένου φόβου» δίωξης και η σύνδεση με το Άρθρο 1Α(2) της Σύμβασης του 1951

2.3 Δίωξη από μη κρατικούς φορείς και αδράνεια του κράτους

2.4 Η έννοια της αρχής της μη διάκρισης και πρόσφυγες

2.5 Η διάκριση των όρων «γένος» και «φύλο»

2.6 Η έννοια του σεξουαλικού προσανατολισμού στη βιβλιογραφία σχετικά με τους πρόσφυγες: ομοφυλόφιλοι, queer, ευάλωτες ομάδες, σεξουαλικές μειονότητες, LGBTQ+

3. Ζητήματα/προβλήματα σε σχέση με το γένος

3.1 Δίωξη λόγω γένους και περιπτώσεις που δεν εντάσσονται στις περιπτώσεις της «συμμετοχής σε κοινωνική ομάδα».

3.2 Ρήτρες παύσης και οι επιτακτικοί λόγοι του Άρθρου 1Γ(5) της Σύμβασης του 1951, ώστε μην ανακληθεί το καθεστώς του πρόσφυγα και το ευαίσθητο θέμα του φύλου

3.3 Παραδείγματα διώξεων των γυναικών: Μέση Ανατολή, Ινδία, Αφρική

3.4 Ανθρώπινα δικαιώματα, η αρχή της μη διάκρισης και η χρήση του Άρθρου 7(1) της Σύμβασης του 1951

4. Ζητήματα/προβλήματα σε σχέση με τον σεξουαλικό προσανατολισμό

4.1 Θεμελίωση φόβου δίωξης βάσει της Σύμβασης του 1951: Θρησκεία, κοινωνική ομάδα και πολιτικές πεποιθήσεις

4.2 Ποινικοποίηση ομοφυλοφιλίας, κράτηση σε ιατρικά ιδρύματα, κοινωνικές νόρμες και πρακτικές διάκρισης από το κράτος προέλευσης ως λόγοι θεμελίωσης δικαιολογημένου φόβου δίωξης

4.3 Η προστασία του σεξουαλικού προσανατολισμού μέσω της απαγόρευσης των διακρίσεων

4.4 Όχι αρκετά «ομοφυλόφιλος» για αναγνώρισή ασύλου: Υπόθεση Mohammad

5. Διαδικαστικά και αποδεικτικά θέματα κατά τη διάρκεια καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα

6. Συμπέρασμα

1.Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στον όρο «πρόσφυγας» και στους βάσιμους λόγους δίωξης, όπως απαριθμούνται στο Άρθρο 1Α(2) της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, αλλά και στα διεθνή κείμενα, και αναλύει την έννοια του «δικαιολογημένου φόβου» ως συστατικό για την πλήρωση του όρου της δίωξης. Εξετάζονται τα υποκειμενικά και αντικειμενικά κριτήρια που προκύπτουν κατά την αξιολόγηση του στοιχείου του φόβου, η σύνδεση της δίωξης τόσο με το κράτος και τις επίσημες αρχές, όσο και με μη κρατικούς φορείς, οι οποίοι πιθανόν να εκμεταλλεύονται την αδράνεια ή την αναποτελεσματική πρακτική του κράτους αναφορικά με την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η δίωξη μπορεί να εκδηλώνεται εναντίον μελών μιας φυλής, θρησκείας, εθνικότητας ή κοινωνικής ομάδας, κατά τρόπο που να φανερώνει ότι η συγκεκριμένη ομάδα ατόμων παρενοχλείται επιλεκτικά ή/και στοχοποιείται. Επιπρόσθετα, αναλόγως του γένους ή της σεξουαλικής ταυτότητας του ατόμου, η δίωξη πιθανόν να εκφράζεται με διαφορετικές μορφές είτε μέσω απαγορεύσεων είτε μέσω ενεργειών που συνιστούν διάκριση. Όπως θα εξεταστεί στην παρούσα εργασία, δεν αρκεί η εκδήλωση μιας απλής μορφής διάκρισης, αλλά σημαντικό στοιχείο ώστε να δικαιολογηθεί φόβος συμβατός με την έννοια της δίωξης συνιστά ο διαρκής, επιζήμιος και συστηματικός χαρακτήρας ή η διάκριση να συντρέχει σωρευτικά με άλλες επιβλαβείς πράξεις που να δικαιολογούν τη διεθνής προστασία. Παράλληλα, η ερμηνεία της διωκτικής πράξης πρέπει να βασίζεται στους αναγνωρισμένους λόγους του Άρθρου 1Α(2) της Σύμβασης του 1951. Επιπλέον, η μελέτη εστιάζει: α) στις ρήτρες παύσης, όπως αποτυπώνονται στο Άρθρο 1Γ(5) της Σύμβασης του 1951, οι οποίες ορίζουν τις περιπτώσεις στις οποίες ο νόμιμα αναγνωρισμένος πρόσφυγας παύει να επωφελείται από την προστασία της, β) στην κατηγορία της «ιδιαιτέρως κοινωνικής ομάδας», στην οποία συνήθως εμπίπτουν τα διωκόμενα άτομα λόγω γένους ή σεξουαλικού προσανατολισμού, και γ) στο ρόλο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όσον αφορά τα διαδικαστικά θέματα, θα εξεταστούν ζητήματα που προκύπτουν κατά την αξιολόγηση αίτησης ασύλου ομοφυλόφιλων ατόμων, όπως η απόδειξη της σεξουαλικής ταυτότητας και η παρεμβολή των εδραιωμένων στερεοτύπων.

Λέξεις κλειδιά: πρόσφυγας, δικαιολογημένος φόβος δίωξης, διάκριση, ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, γένος, σεξουαλικός προσανατολισμός, ρήτρες παύσης.

2. Βασικές έννοιες

2.1 Ο ορισμός του πρόσφυγα στο Διεθνές Δίκαιο και οι βασικές αρχές του Διεθνούς Προσφυγικού Δικαίου: Δικαίωμα στο άσυλο και απαγόρευση επαναπροώθησης

Το πρόβλημα του αναγκαστικού εκτοπισμού που προέκυψε με τον Α' και Β' Παγκόσμιο Πόλεμο οδήγησε στην υιοθέτηση διεθνών συμφωνιών από την Κοινωνία των Εθνών και αργότερα από τα Ηνωμένα Έθνη. Σύμφωνα με το *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων*¹, το πρότυπο της διεθνούς ανάληψης δράσης αναφορικά με τους πρόσφυγες καθιερώθηκε πρώτη φορά από την Κοινωνία των Εθνών και είχε ως αποτέλεσμα την υιοθέτηση διεθνών Συμβάσεων, Συμφωνιών και Πρωτοκόλλων που αναφέρονται στο Άρθρο 1 Α§1 της *Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων*. Σε αυτά τα νομικά κείμενα οι ορισμοί που φέρουν συνδέουν την κατηγορία των προσφύγων με την εθνική καταγωγή, την επικράτεια που άφησαν πίσω τους και την απουσία διπλωματικής προστασίας από τη χώρα καταγωγής τους. Κατά τη Linda Cipriani², την εποχή που επικυρώθηκαν οι συνθήκες η διεθνής ανησυχία επικεντρώθηκε σε μορφωμένους Ευρωπαίους που έμειναν άστεγοι μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς και σε εκείνους που διέφυγαν από τον κομμουνισμό. Στην πιο σύγχρονη εποχή, οι περισσότεροι πρόσφυγες είναι θύματα βίας ή φυσικών καταστροφών και όχι ιδεολογικών διώξεων, καθώς επίσης γυναίκες ή ομοφυλόφιλοι άνδρες που αντιμετωπίζουν δίωξη λόγω του γένους τους. Έτσι, υποστηρίζεται ότι πρέπει να διευρυνθεί ο ορισμός του πρόσφυγα.

Σήμερα, διεθνή κείμενα που καθορίζουν τον ορισμό του πρόσφυγα είναι η *Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων* και το *Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, καλούμενη και ως *Σύμβαση της Γενεύης* και το *Καταστατικό της Ύπατης Αρμοστείας*. Αυτές οι συνθήκες ορίζουν τον «πρόσφυγα» ως ένα άτομο με βάσιμο φόβο δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικών πεποιθήσεων ή κοινωνικής τάξης.

Η *Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων* εγκρίθηκε από τη Συνδιάσκεψη των Πληρεξουσίων των Ηνωμένων Εθνών στις 28 Ιουλίου 1951 και τέθηκε σε ισχύ την 21^η Απριλίου 1954, ως κείμενο που περιέχει ένα γενικό ορισμό για το ποιος μπορεί να θεωρηθεί πρόσφυγας, καθώς παρέμενε σε εκκρεμότητα το προσφυγικό πρόβλημα μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο³. Όσον αφορά τον ορισμό του πρόσφυγα, σύμφωνα με το Άρθρο 1Α§2 της *Σύμβασης του 1951*, όπως τροποποιήθηκε με το

¹ UNHCR, *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων, σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων* ΣΤ' Έκδοση, Αθήνα 2009, 7.

² Linda Cipriani, "Gender and Persecution: Protecting Women under International Refugee Law" (1993) 7 *Geo Immigr LJ* 511, 512.

³ *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων* (π. 1) 7.

*Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης 1967*⁴, ως πρόσφυγας ορίζεται κάθε πρόσωπο που «λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων, βρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν μπορεί ή λόγω του φόβου αυτού δεν επιθυμεί να απολαύει της προστασίας της χώρας αυτής, ή, εφόσον δεν έχει την υπηκοότητα και εξαιτίας τέτοιων γεγονότων βρίσκεται εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους διαμονής του, δεν είναι δύναται ή λόγω του φόβου αυτού δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτή».

Από τη στιγμή που το άτομο εμπίπτει στις προϋποθέσεις του ορισμού θεωρείται πρόσφυγας και αυτές οι προϋποθέσεις ισχύουν πριν την επίσημη αναγνώριση, αφού η αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα έχει δηλωτικό και όχι συστατικό χαρακτήρα, καθώς δεν γίνεται κάποιος πρόσφυγας λόγω της αναγνώρισης αλλά επειδή είναι⁵. Για όσα πρόσωπα δεν αναγνωρίζεται το προσφυγικό καθεστώς και παράλληλα δεν μπορούν να επιστρέψουν στη χώρας τους λόγω της αρχής της μη επαναπροώθησης, σύμφωνα με το Άρθρο 33⁶ της Σύμβασης του 1951 μπορεί να εξεταστεί αν εμπίπτουν στο καθεστώς της επικουρικής προστασίας.

Σύμφωνα με το *Καταστατικό της Ύπατης Αρμοστείας*⁷ και το Κεφάλαιο II, με τίτλο «*Αρμοδιότητες του Ύπατου Αρμοστή*», η εντολή του Ύπατου Αρμοστή εκτείνεται σε κάθε πρόσωπο που, ως αποτέλεσμα των γεγονότων που συνέβησαν πριν την 1^η Ιανουαρίου 1951 και λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας ή πολιτικών πεποιθήσεων, βρίσκεται εκτός της χώρας ιθαγένειας του και αδυνατεί ή εξαιτίας του φόβου αυτού ή για άλλους λόγους πέραν της προσωπικής διευκόλυνσης, είναι απρόθυμο να τεθεί υπό την προστασία αυτής της χώρας ή δεν έχει την ιθαγένεια και βρίσκεται εκτός της χώρας συνήθους διαμονής και δεν θέλει να επιστρέψει σε αυτή.

Ως προς τη νομική ισχύ⁸ της Σύμβασης και κατ' επέκταση του ορισμού του πρόσφυγα, η διεθνής Σύμβαση δεσμεύει τα κράτη που την έχουν κυρώσει. Όσον αφορά τον ορισμό του Καταστατικού, ο οποίος εγκρίθηκε με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, είναι ισχυρός για όλα τα μέλη του Οργανισμού και η νομική ισχύς του ορισμού του Καταστατικού συνυπάρχει με τη νομική ισχύ του ίδιου του Καταστατικού. Κατά τους Περράκη, Παπαγεωργίου και Μπαξεβάνη⁹, κανένα από τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ δεν έχει προβεί σε αμφισβήτηση της εξουσίας του Ύπατου Αρμοστή ή του

⁴ UNHCR, Convention and protocol relating to the status of refugees (December 2010).

⁵ Μαρουδά Μ.Ν. και Σαράντη Β., *Πρόσφυγικό Δίκαιο, Ερμηνεία-Διαγράμματα-Υποδείγματα* (Νομική Βιβλιοθήκη 2016), 35.

⁶ Απαγόρευση απελάσεως ή επαναπροώθησης.

⁷ UNHCR, Καταστατικό του γραφείου του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες (1950).

⁸ Περράκη Π.Ν., Παπαγεωργίου Γ., και Μπαξεβάνης Χ., *Πρόσφυγες και Αιτούντες Άσυλο, Παγκόσμια, Ευρωπαϊκή και Εθνική Διάσταση* (Εκδόσεις Σάκκουλα 2017), 36.

⁹ Ibid, 36.

ορισμού του πρόσφυγα όπως διατυπώνεται από την Έγχαρη Αρμολσεία, η αναγνώριση όμως του ατόμου ως πρόσφυγα βάσει του Καταστατικού της Έγχαρης Αρμολσείας δεν του αποδίδει το νομικό καθεστώς που παρέχει η Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Επομένως, κατά το Διεθνές Δίκαιο, πρόσφυγας θεωρείται το άτομο που έχει αναγνωρισθεί σύμφωνα με το Άρθρο 1Α της Σύμβασης του 1951 και του Πρωτόκολλου του 1967, χωρίς αυτό να εμποδίζει το άτομο να είναι παράλληλα πρόσφυγας και σύμφωνα με το Καταστατικό της Έγχαρης Αρμολσείας. Ο ορισμός του πρόσφυγα βάσει του Καταστατικού αποτελεί το έναυσμα ώστε ο Έγχατος Αρμολστής να προσφέρει διεθνή προστασία στο άτομο που δεν απολαμβάνει ίσως τα πλεονεκτήματα της Σύμβασης.

Ένα από τα βασικά συστατικά του ορισμού του πρόσφυγα σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και του Καταστατικού της Έγχαρης Αρμολσείας είναι η έλλειψη εθνικής προστασίας, καθώς για να αναγνωρισθεί κάποιος που βρίσκεται εκτός της χώρας του ως πρόσφυγας πρέπει να αποδείξει ότι αδυνατεί ή - λόγω του δικαιολογημένου φόβου δίωξης - είναι απρόθυμος να επωφεληθεί της προστασίας της χώρας του. Όπως αναφέρει ο Fortin¹⁰, η προστασία εντός επικρατείας παρέχεται μέσω α) μέτρων και μηχανισμών που έχουν σχεδιαστεί για να καθιερώσουν και να προάγουν τα δικαιώματα του ατόμου, β) μηχανισμών που διασφαλίζουν ότι το άτομο μπορεί να ασκήσει ή να διεκδικήσει αυτά τα δικαιώματα, και γ) ένδικων μέσων σε περίπτωση παραβιάσεων. Συνοπτικά, η προστασία που παρέχει το κράτος στους πολίτες πρέπει να είναι προωθητικού, προληπτικού και επανορθωτικού χαρακτήρα, οπότε αυτό συνεπάγεται την ύπαρξη και αποτελεσματική λειτουργία διοικητικών και δικαστικών δομών, όπως επίσης και μηχανισμών που προβλέπουν διαδικασίες για τη διερεύνηση, δίωξη και τιμωρία, όταν προκύπτει παραβίαση των δικαιωμάτων του ατόμου. Το καθήκον προστασίας που παρέχει το κράτος εντός της επικρατείας του αφορά - πέραν από τους υπηκόους του - και τους αλλοδαπούς.

Βασικές αρχές του Διεθνούς Προσφυγικού Δικαίου, σύμφωνα με τους Μαρούδα και Σαράντη, αποτελούν α) το δικαίωμα στο άσυλο, και β) η αρχή της μη επαναπροώθησης.

Το δικαίωμα στο άσυλο¹¹ αφορά το δικαίωμα πρόσβασης στο άσυλο και το δικαίωμα χορηγίας ασύλου, και κατοχυρώνεται μέσω του Άρθρου 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948), σύμφωνα με το οποίο κάθε άτομο που καταδιώκεται δικαιούται να ζητά άσυλο και να του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες, με εξαίρεση τις περιπτώσεις δίωξης για πραγματικό αδίκημα του κοινού ποινικού κώδικα ή ενέργειες αντίθετες προς τους σκοπούς του ΟΗΕ. Ως άσυλο¹² νοείται η προστασία που παρέχει ένα κράτος στο έδαφός του ή σε κάποιο άλλο μέρος υπό τον έλεγχο

¹⁰ Antonio Fortin, "The Meaning of Protection in the Refugee Definition" (2000) 12 Int'l J Refugee L 548, 552.

¹¹ Μαρούδα Μ.Ν. και Σαράντη Β., *Προσφυγικό Δίκαιο, Ερμηνεία-Διαγράμματα-Υποδείγματα* (Νομική Βιβλιοθήκη 2016).

¹² María-Teresa Gil Bazo, "Asylum as a general principle of international law" (1993) *International Journal of Refugee Law* 27.1 3, 4.

οργάνων του σε άτομα που το έχουν αιτηθεί. Το άσυλο διαφέρει από το καθεστώς του πρόσφυγα, καθώς το πρώτο αποτελεί το θεσμό προστασίας, ενώ το δεύτερο αναφέρεται σε μία κατηγορία ατόμων που επωφελούνται από την προστασία αυτή. Όπως επισημαίνει η Bazo¹³, η συνεχής παρουσία της διαδικασίας ασύλου μέσα στο χρόνο μέσω διαφορετικών πολιτισμών παγκοσμίως υποδηλώνει ότι το άσυλο αποτελεί γενική αρχή του Διεθνούς Δικαίου και υπάρχει υποχρέωση των κρατών έναντι στα άτομα που ζητούν προστασία.

Η αρχή της μη επαναπροώθησης στη χώρα προέλευσης αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο¹⁴ της διεθνούς προστασίας, διασφαλίζεται δε μέσω του Άρθρου 33§1 της *Σύμβασης του 1951*. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ¹⁵, για να γίνει ένας κανόνας Δικαίου μέρος του Εθιμικού Δικαίου απαιτούνται δύο στοιχεία: α) συνεπής και ομοιόμορφη κρατική πρακτική, και β) η αντίληψη ότι η συγκεκριμένη πρακτική είναι υποχρεωτική λόγω του κανόνα που την διέπει.

Η απαγόρευση της επαναπροώθησης των προσφύγων, όπως κατοχυρώνεται από τη Σύμβαση και συμπληρώνεται από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το Διεθνές Δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ικανοποιεί αυτά τα κριτήρια και αποτελεί κανόνα του Διεθνούς Εθιμικού Δικαίου. Το Άρθρο 33§1, με τίτλο «*Απαγορεύσεις απελάσεως ή επαναπροωθήσεως*», ορίζει ότι καμία συμβαλλόμενη χώρα δεν μπορεί να απελαύνει ή να επαναπροωθεί πρόσφυγες στα σύνορα εδαφών όπου απειλείται η ζωή ή η ελευθερία τους λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων.

Κατά την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες¹⁶, η προστασία που παρέχει το Άρθρο 33§1 ισχύει για κάθε πρόσωπο που είναι πρόσφυγας σύμφωνα με τις διατάξεις της *Σύμβασης του 1951* και πληροί τις προϋποθέσεις του ορισμού του πρόσφυγα σύμφωνα με το Άρθρο 1 Α§2 και επιπρόσθετα δεν εμπίπτει στις διατάξεις αποκλεισμού. Δεδομένου ότι α) ένα πρόσωπο είναι πρόσφυγας από τη στιγμή που πληροί τα κριτήρια που περιέχονται στον ορισμό του πρόσφυγα, και β) το καθεστώς του πρόσφυγα έχει δηλωτικό χαρακτήρα (το άτομο δεν γίνεται πρόσφυγας λόγω της αναγνώρισης, αλλά αναγνωρίζεται επειδή είναι πρόσφυγας) προκύπτει ότι και η αρχή της μη επαναπροώθησης ισχύει όχι μόνο για τους αναγνωρισμένους πρόσφυγες, αλλά και για τα άτομα των οποίων το καθεστώς δεν έχει ακόμα ανακηρυχθεί επίσημα.

Επίσης, η απαγόρευση επαναπροώθησης σε κίνδυνο δίωξης σύμφωνα με το Διεθνές Προσφυγικό Δίκαιο εφαρμόζεται σε κάθε μορφή αναγκαστικής απομάκρυνσης, συμπεριλαμβανομένης της

¹³. Ibid., 28.

¹⁴. UNHCR, Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol, Geneva 26 January 2007, 2§5.

¹⁵. Ibid., 7 §14 & §15.

¹⁶. Ibid., 2-3 §6 & §7.

απέλασης, έκδοσης, άτυπης μεταφοράς και μη εισδοχής στα σύνορα. Οι Μαρούδα και Σαράντη¹⁷ επισημαίνουν ότι η εν λόγω αρχή συμπληρώνεται και με νεώτερες διατάξεις συμβάσεων διεθνούς προστασίας, όπως η *Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων*, η οποία μέσω του Άρθρου 3 απαγορεύει την απέλαση, επαναπροώθηση ή έκδοση ατόμου σε άλλο κράτος, όπου υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστεύεται ότι κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια.

2.2 Η έννοια του «δικαιολογημένου φόβου» δίωξης και το Άρθρο 1Α(2) της Σύμβασης του 1951

Καθώς ο «φόβος»¹⁸ αποτελείται και από ένα υποκειμενικό στοιχείο, πριν από την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα προηγείται η αξιολόγηση των ισχυρισμών του αιτητή. Επιπρόσθετα, υπάρχει και ο όρος «δικαιολογημένος φόβος»¹⁹, που σημαίνει πως δεν εξετάζεται μόνο η ενδιάθετη κατάσταση του ατόμου και το πώς εκλαμβάνει τα γεγονότα, αλλά επίσης εξετάζεται αντικειμενικά. Επομένως, ο «δικαιολογημένος φόβος» περιλαμβάνει την αξιολόγηση τόσο του υποκειμενικού όσο και του αντικειμενικού στοιχείου. Το υποκειμενικό στοιχείο είναι στενά συνδεδεμένο με την εξέταση της προσωπικότητας του αιτητή, καθώς διαφέρουν οι ψυχολογικές αντιδράσεις των ατόμων σε όμοιες συνθήκες. Συνεκτιμώνται η προσωπική και οικογενειακή κατάσταση του ατόμου, η συμμετοχή του σε ιδιαίτερη φυλετική, θρησκευτική, εθνική, κοινωνική ή πολιτική ομάδα, καθώς και ο τρόπος που το ίδιο το άτομο ερμηνεύει τις προσωπικές του εμπειρίες. Κατά τους Μαρούδα και Σαράντη²⁰, όσον αφορά τη διαπίστωση του αντικειμενικού στοιχείου για τη διαπίστωση του όρου «δικαιολογημένος», ο αιτητής οφείλει να τεκμηριώσει το γεγονός ότι οι συνθήκες παραμονής στη χώρα του ήταν αφόρητες ή θα γίνονταν αφόρητες στην περίπτωση επιστροφής του, και ότι αυτό μπορεί να αποδειχθεί από την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η χώρα του ή από ζητήματα που βίωσαν συγγενείς ή μέλη της ίδιας ομάδας με αυτόν.

Σύμφωνα με τον Fortin²¹, η διαφορά μεταξύ της διεθνούς προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της διεθνούς προστασίας για τους πρόσφυγες είναι ότι, για να επωφεληθεί ο αιτητής από το καθεστώς προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων σύμφωνα με τις διεθνείς Συνθήκες και Διακηρύξεις, πρέπει να αποδείξει ότι έχει πέσει θύμα παραβίασης ενός ή περισσοτέρων δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από το σύστημα διεθνούς προστασίας σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και ότι επηρεάζεται άμεσα. Προκειμένου να επωφεληθεί της διεθνούς προστασίας σύμφωνα με τον ορισμό του πρόσφυγα, ο αιτητής θα πρέπει να αποδείξει δικαιολογημένο φόβο δίωξης σύμφωνα με έναν ή

¹⁷. Μαρούδα Μ.Ν. και Σαράντη Β., (n.5) 13.

¹⁸. *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων* (n. 1), 16§38.

¹⁹. *Ibid*, 16§38.

²⁰. Μαρούδα Μ.Ν. και Σαράντη Β., (n.5) 37.

²¹. Fortin (n. 10), 570.

περισσότερους από τους σχετικούς λόγους. Επίσης, δεν χρειάζεται να αποδείξει απαραίτητα ότι ήταν θύμα δίωξης, αλλά μπορεί να στηριχθεί σε βάσιμο φόβο ότι μπορεί στο μέλλον να είναι θύμα δίωξης (μελλοντική δίωξη).

Η έννοια της δίωξης δεν προσδιορίζεται ρητά στη *Σύμβαση της Γενεύης του 1951*, παρέχοντας στα κράτη ένα περιθώριο εκτίμησης που συχνά παρουσιάζει αποκλίσεις. Η απειλή κατά της ζωής ή της ελευθερίας για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα θεωρείται πάντα δίωξη, όπως επίσης και η σοβαρή καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί για τους ίδιους λόγους να συνιστά δίωξη²². Πιθανόν, επίσης, να εμπλέκονται «*συσσωρευμένοι λόγοι*²³» που να επηρεάζουν τον ψυχικό κόσμο του αιτητή, ώστε εύλογα να θεμελιώνεται δικαιολογημένος φόβος δίωξης.

Όσον αφορά τους λόγους δίωξης, μπορούν να συντρέχουν μεμονωμένα ή συσσωρευτικά:

α) Φυλή

Ο όρος «φυλή»²⁴ πρέπει να εκλαμβάνεται με την ευρύτερη δυνατή έννοια, ώστε να εμπερικλείει όλα τα είδη εθνοτικών ομάδων, και ο όρος αυτός συνήθως περιλαμβάνει την ιδιότητα μέλους σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα κοινής καταγωγής που αποτελεί μειοψηφία στο σύνολο ενός ευρύτερου πληθυσμού. Οι δυσμενείς διακρίσεις λόγω φυλετικής προέλευσης θεωρούνται κατάφωρη παραβίαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και συνιστούν συχνά δίωξη, καθώς πολλές φορές θίγεται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια σε βαθμό ασύμβατο με τα στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα.

β) Εθνικότητα

Όσον αφορά τον όρο «εθνικότητα»²⁵, δεν πρέπει να συνδέεται αποκλειστικά με την «*ιθαγένεια*» καθώς εμπερικλείει τη συμμετοχή σε ορισμένη εθνική ή γλωσσική ομάδα και περιστασιακά μπορεί να επικαλύπτεται με τον όρο «φυλή». Η συνύπαρξη δύο κοινοτικών ή γλωσσικών ομάδων εντός της επικράτειας μπορεί να οδηγήσει σε σύγκρουση και περιπτώσεις δίωξης. Επίσης, δεν είναι πάντα ευδιάκριτο πότε η δίωξη αφορά λόγους εθνικότητας ή πολιτικών πεποιθήσεων, κυρίως όταν κάποιο πολιτικό κίνημα ταυτίζεται με μια συγκεκριμένη εθνικότητα.

γ) Θρησκεία

Η δίωξη που εστιάζει στο θέμα της θρησκείας²⁶ προσλαμβάνει διάφορες μορφές, όπως μέτρα δυσμενούς μεταχείρισης σε πρόσωπα λόγω του ότι ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα ή

²². *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων* (n. 1), 20.

²³. *Ibid*, 20§53.

²⁴. *Ibid*, 24§68.

²⁵. *Ibid*, 25§74.

²⁶. *Ibid*, 25§72

ανήκουν σε ιδιαίτερη θρησκευτική κοινότητα, απαγόρευση συμμετοχής σε θρησκευτική κοινότητα, απαγόρευση λατρείας δημόσια ή κατ' ιδίαν. Για τους σκοπούς της Σύμβασης, ο όρος «θρησκεία»²⁷ εστιάζει στο δικαίωμα των ανθρώπων να ενστερνίζονται ή μη οποιαδήποτε μορφή θείσμου, μη θείσμου ή αθείσμου. Το δικαίωμα στη θρησκεία συνεπάγεται τη δυνατότητα του ατόμου να ζει σύμφωνα με μια επιλεγμένη πεποίθηση, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής ή αποχής από επίσημες μορφές λατρείας, την έκφραση απόψεων και την επιλογή προσωπικής συμπεριφοράς. Κατά τους Μαρούδα και Σαράντη²⁸, για να αξιολογηθεί κατά πόσον ο περιορισμός στην άσκηση του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας συνιστά δίωξη, πέραν από το εύρος των περιορισμών, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και η σημασία της πρακτικής για τον αιτητή, καθώς περιοριστική πρακτική που είναι βαρύνουσα σημασίας για τη θρησκεία αλλά όχι για τον αιτητή ασύλου μάλλον δεν συνιστά δίωξη, αλλά το αντίστροφο, δηλαδή ο περιορισμός που είναι σημαντικός για τον αιτητή αλλά όχι για τη θρησκεία συνιστά δίωξη.

δ) Κοινωνική τάξη /συμμετοχή σε ομάδα

Η κοινωνική τάξη²⁹ περιλαμβάνει συνήθως πρόσωπα με παρόμοιο τρόπο ζωής και καταγωγή, και αυτός ο λόγος πολλές φορές επικαλύπτεται από την ύπαρξη φόβου δίωξης εξαιτίας φυλής, θρησκείας ή εθνικότητας. Αιτία της δίωξης μπορεί να είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης από πλευράς της κυβέρνησης προς τη συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ή η οικονομική δραστηριότητα ή ο πολιτικός προσανατολισμός της ομάδας να συγκρούεται με την πολιτική της κυβέρνησης. Τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν αναγνωρίσει ότι οι γυναίκες, οι φυλές, οι οικογένειες, οι ομοφυλόφιλοι, αλλά και οι επαγγελματικές ομάδες, αποτελούν ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα³⁰. Παράλληλα, η ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα αποτελεί ένωση προσώπων που συνδέονται με ένα κοινό χαρακτηριστικό πέραν από το φόβο δίωξης ή αντιμετωπίζεται γενικά από την κοινωνία ως ομάδα.

Η διαφορετική μεταχείριση³¹ διαφόρων ομάδων υπάρχει σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό σε πολλές και διαφορετικές κοινωνίες. Δεν είναι, όμως, θύματα δίωξης όλα τα άτομα που τυγχάνουν λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης και μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις οι διακρίσεις ισοδυναμούν με δίωξη, αυτό δε συμβαίνει όταν τα μέτρα διάκρισης έχουν βλαπτικό χαρακτήρα, όπως ο σοβαρός περιορισμός στο να κερδίζει το άτομο τα προς το ζην, στην πρόσβαση στην εκπαίδευση, στο δικαίωμα στην ελευθερία της θρησκείας κτλ.

27. Good, Anthony "Persecution for reasons of religion under the 1951 Refugee Convention" (2016) *Permutations of Order* Routledge 27, p. 28.

28. Μαρούδα Μ.Ν. και Σαράντη Β., (n.5), 50.

29. *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων* (n.1), 26 περ.(ε).

30. Μαρούδα και Σαράντη (n. 5), 51.

31. *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων* (n. 1), 21§54.

Η Millbank³² αναφέρει πως τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι συνδεδεμένα με την κατηγορία της «*ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας*», ενώ το Ανώτατο Δικαστήριο του Καναδά στην *Υπόθεση Canada v Ward*³³ τοποθέτησε την ανθρώπινη αξιοπρέπεια στον πυρήνα της ανάλυσης των ομάδων και χαρακτήρισε τη δίωξη ως σοβαρή μορφή παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έκρινε δε πως η *Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων* αποτελεί τη δέσμευση της διεθνούς κοινότητας να διασφαλίσει τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα χωρίς διακρίσεις. Το Δικαστήριο προσδιόρισε τρεις πιθανές κατηγορίες που εμπίπτουν στον όρο της ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας: α) ομάδες που ορίζονται από έμφυτα και αμετάβλητα χαρακτηριστικά, β) ομάδες των οποίων τα μέλη συμμετέχουν οικειοθελώς για λόγους συνυφασμένους με την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και δεν πρέπει να εξαναγκαστούν να εγκαταλείψουν αυτή την ομάδα, και γ) ομάδες που τα μέλη τους συνδέονται με ένα πρότερο καθεστώς οικειοθελούς συμμετοχής, αμετάβλητο λόγω της ιστορικής του καθιέρωσης.

2.3 Δίωξη από μη κρατικούς δρώντες και αδράνεια του κράτους

Η δίωξη συνήθως συνδέεται με το κράτος και τις επίσημες αρχές του, όπως η Αστυνομία και ο Στρατός, ωστόσο αναγνωρίζεται ότι η δίωξη μπορεί να προέρχεται όχι μόνο από όργανα του κράτους, αλλά και από μη κρατικούς δρώντες/παράγοντες. Ένας μη κρατικός παράγοντας³⁴ δεν ενεργεί κατ' εντολή του κράτους, τα δε μοτίβα συμπεριφοράς του και κίνητρα είναι λιγότερο σαφή. Οι πολίτες έχουν δικαίωμα προστασίας ακόμα και όταν ο παράγοντας/φορέας της δίωξης δεν είναι το κράτος, αλλά παραμένει αδιευκρίνιστο σε ποιο βαθμό η ολιγορμία και η αναποτελεσματικότητα του κράτους να παρέμβει δικαιολογεί χορήγηση ασύλου.

Ο ορισμός του πρόσφυγα³⁵ σύμφωνα με τη *Σύμβαση του 1951* και το *Πρωτόκολλο του 1967* τονίζει ότι ο καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα αντικατοπτρίζει μια ασυμβατότητα μεταξύ του αιτητή και της χώρας καταγωγής του. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι παραβιάσεις διαπράττονται απευθείας από το κράτος ή τις κρατικές αρχές εναντίον του αιτητή. Σε άλλες περιπτώσεις, μπορεί να υπάρχουν μη κρατικοί παράγοντες δίωξης, αλλά το κράτος να μην μπορεί ή να μην θέλει να προστατέψει από τη δίωξη.

Η φεμινιστική προσέγγιση³⁶ κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών έχει ενισχύσει τη συνειδητοποίηση της δίωξης με βάση το γένος και τις μορφές βλάβης που βιώνουν γυναίκες και

³². Jenni Millbank, “The Role of Rights in Asylum Claims Based on Sexual Orientation” (2004) 4 Hum Rts L Rev 193, 198.

³³. *Attorney General of Canada v Ward* [1993] 2 SCR 689 στους Jenni Millbank (2004), 198.

³⁴. Michael G. Heyman, “Asylum, Social Group Membership and the Non-State Actor: The Challenge of Domestic Violence” (2003) 36 U Mich JL Reform 767, 787.

³⁵. Boyd Monica “Gender, refugee status, and permanent settlement” (1999) Gender Issues 5, 8.

³⁶. *Ibid*, 11.

κορίτσια. Η έμφαση στη δίωξη με βάση το φύλο εφιστά την προσοχή στις διαφορετικές μορφές που μπορεί να λάβει η δίωξη, ανάλογα με το φύλο του ατόμου, ενώ παράλληλα αναγνωρίζεται ότι η δίωξη των γυναικών μπορεί να συμβεί λόγω απαγορεύσεων βάσει φύλου ή παραβιάσεων που προκύπτουν από κοινωνικά ήθη και έθιμα, καθώς και το γεγονός ότι το κράτος δεν παρέχει την απαιτούμενη προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Η Macklin³⁷ παρατηρεί ότι μπορεί κανείς να διωχθεί ως γυναίκα (βιασμός) για λόγους που δεν σχετίζονται με το γένος, όπως η συμμετοχή σε μια συγκεκριμένη εθνική ομάδα. Επίσης, μπορεί κανείς να διωχθεί όχι ως γυναίκα, αλλά λόγω γένους, δηλαδή για την άρνηση να συμμορφωθεί με τις επιταγές για το ντύσιμο και τη συμπεριφορά που θεωρούν ορισμένοι ότι επιτάσσει το γένος. Παράλληλα, μπορεί να υπάρχει δίωξη λόγω φύλου, όπως η περίπτωση ακρωτηριασμού των γεννητικών οργάνων.

Σε υπόθεση της Νέας Ζηλανδίας³⁸ δημιουργήθηκε ένα πλαίσιο για την ανάλυση της δίωξης και της σχέσης μεταξύ μη κρατικών δραστών και κρατικής ευθύνης. Η απόφαση αφορούσε Ιρανή γυναίκα που διέφυγε από το βίαιο σύζυγο της, στο πλαίσιο μιας δικαστικής μάχης που αφορούσε την επιμέλεια του γιου της. Κατά την απόφαση, η δικαστική αρχή σχετικά με την αναγνώριση του προσφυγικού καθεστώτος επισημαίνει ότι οι συντριπτικές αποδείξεις καταδεικνύουν ότι το κράτος του Ιράν ανέχθηκε και, κατά κάποιο τρόπο ενθάρρυνε, την ενδοοικογενειακή βία από την οποία διέφυγε η αιτήτρια και, όσον αφορά τη δικαστική μάχη για τη γονική επιμέλεια του τέκνου, φαίνεται ότι οι δικαστικοί λειτουργοί του Ιράν εφάρμοσαν το νομοθετικό πλαίσιο το οποίο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η πηγή των ζημιωγόνων πρακτικών που αντιμετώπισε η αιτήτρια. Όσον αφορά τους λόγους δίωξης, σύμφωνα με τη *Σύμβαση του 1951*, η δικαστική αρχή της Νέας Ζηλανδίας αναγνώρισε στην εν λόγω υπόθεση ως λόγους δίωξης τη θρησκεία, τις πολιτικές πεποιθήσεις και την ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, με τη διευκρίνιση ότι το γένος (gender) μπορεί να αποτελεί καθοριστικό χαρακτηριστικό μιας κοινωνικής ομάδας και οι γυναίκες μπορούν να αποτελούν ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα.

Αν ο αιτητής πρόσφυγας διατρέχει πραγματικό κίνδυνο σοβαρής βλάβης στα χέρια ενός μη κρατικού παράγοντα όπως ο σύζυγος ή ο σύντροφος που δεν σχετίζεται με τους λόγους της Σύμβασης, η απουσία της κρατικής προστασίας που οφείλεται σε λόγο της Σύμβασης μπορεί να αποτελέσει το σύνδεσμο για να αναγνωριστεί το καθεστώς του πρόσφυγα. Αντίστροφα, αν ο κίνδυνος βλάβης από μη κρατικό παράγοντα εμπίπτει σε λόγους της Σύμβασης, αλλά παράλληλα η αποτυχία αποτελεσματικής προστασίας από το κράτος δεν αφορά λόγο της Σύμβασης, πάλι ικανοποιείται ο

³⁷. Macklin 1995 στους: Boyd Monica “Gender, refugee status, and permanent settlement” (1999) Gender Issues 5, 10.

³⁸. Deborah Anker, “Refugee Status and Violence against Women in the Domestic Sphere: The Non-State Actor Question” (2001) 15 Geo Immigr LJ 391, 396-397.

σύνδεσμος για να αναγνωρισθεί το προσφυγικό καθεστώς. Σε κάθε περίπτωση, όμως, πρέπει να ικανοποιείται τουλάχιστον ένας από τους λόγους που προβλέπονται στο Άρθρο 1§2 της Σύμβασης για το Καθεστώς των Προσφύγων.

2.4 Η έννοια της αρχής της μη διάκρισης και πρόσφυγες

Σύμφωνα με το Άρθρο 2 της *Οικουμενικής Διακήρυξης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*³⁹, ο καθένας έχει δικαίωμα να επωφελείται από όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που αναφέρονται στη Διακήρυξη, χωρίς καμία διάκριση, όπως φύλο, χρώμα, γλώσσα, θρησκεία, πολιτικές απόψεις. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το Άρθρο 3 της ΟΔΑΔ, «ο καθένας έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική ασφάλεια». Η αρχή της μη επαναπροώθησης, όπως εξετάστηκε ανωτέρω, διευρύνει τα όρια της Σύμβασης του 1951, απαιτώντας από τα κράτη να μην απελαύνουν άτομα των οποίων απειλείται η ζωή ή η ελευθερία τους⁴⁰.

Η διάκριση⁴¹ αποτελεί συχνά μέρος του προσφυγικού προβλήματος, καθώς οι διακρίσεις βρίσκονται στον πυρήνα των διώξεων. Για να γίνει κατανοητή η διάκριση, πρέπει να συνδεθεί το περιστατικό της δυσμενούς μεταχείρισης του ατόμου ή της ομάδας και ενός λόγου της Σύμβασης, καθώς η δίωξη συνήθως εκδηλώνεται με μια σειρά πράξεων που συνιστούν διάκριση και στρέφονται εναντίον μελών μιας φυλής, θρησκείας, εθνικότητας ή κοινωνικής ομάδας, κατά τρόπο που φανερώνει ότι η συγκεκριμένη ομάδα ατόμων παρενοχλείται επιλεκτικά. Ωστόσο, είναι αποδεκτό ότι απλές μορφές διάκρισης δεν συνιστούν δίωξη.

Κατά την Dowd⁴², σύμφωνα με τη νομολογία της Νέας Ζηλανδίας, η διάκριση *per se* δεν αρκεί για να θεμελιωθεί το προσφυγικό καθεστώς, εκτός αν παρουσιάζει διαρκή και συστηματικό χαρακτήρα. Παρομοίως, τα Δικαστήρια των ΗΠΑ καθιστούν σαφές ότι η έννοια της δίωξης δεν περιλαμβάνει κάθε είδους μεταχείριση την οποία η κοινωνία μας θεωρεί προσβλητική, ενώ σύμφωνα με το Ηνωμένο Βασίλειο όσο δυσάρεστη και να είναι η μορφή της διάκρισης, εντούτοις πρέπει να υπερβεί

³⁹. Universal Declaration of Human Rights (10 December 1948) <<https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>> Accessed November 2022.

⁴⁰. Guy S. Goodwin Gill, “The dynamic of international refugee law” *International Journal of Refugee Law* (2013) 651, 654.

⁴¹. Rebecca Dowd “Dissecting discrimination in refugee law: An analysis of its meaning and its cumulative effect” (2011) *International Journal of Refugee Law* 23.1 28, 31.

⁴². *Ibid.*, 33.

ένα όριο ώστε να ισοδυναμεί με δίωξη. Το νομικό σύστημα της Αυστραλίας απαιτεί να συντρέχει και μια σοβαρή βλάβη ώστε μια πράξη να θεωρηθεί διωκτική.

Στο Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων⁴³, επισημαίνεται στην παράγραφο 54 ότι σε πολλές κοινωνίες υπάρχουν μεγαλύτερες ή μικρότερες διαφορές στη μεταχείριση κοινωνικών ομάδων, εντούτοις δεν είναι κατ' ανάγκη θύματα δίωξης πρόσωπα που υφίστανται λιγότερο ευμενή διαχείριση, και μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις η διάκριση συνιστά δίωξη, δηλαδή σε περιπτώσεις τις οποίες τα μέτρα διάκρισης οδηγούν σε συνέπειες ουσιωδώς επιζήμιου χαρακτήρα, όπως σοβαρός περιορισμός στο δικαίωμα πρόσβασης στην εκπαίδευση, στο δικαίωμα άσκησης της θρησκείας της επιλογής του, να κερδίζει τα προς το ζην. Επιπρόσθετα, η παράγραφος 55 τονίζει ότι μέτρα δυσμενούς διάκρισης που δεν είναι σοβαρά καθανά, μπορούν να προκαλέσουν δικαιολογημένο φόβο δίωξης στην περίπτωση που προξενούν συναίσθημα ανησυχίας και ανασφάλειας στο άτομο για το μέλλον του.

Όσον αφορά τις πρόνοιες τη Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων και την αρχή της μη διάκρισης, το Άρθρο 3 προβλέπει όπως τα συμβαλλόμενα κράτη θα εφαρμόζουν στους πρόσφυγες τις διατάξεις της Σύμβασης χωρίς διάκριση λόγω φυλής, θρησκείας ή χώρας καταγωγής. Απαγορεύει, δηλαδή, με τρόπο απόλυτο τις διακρίσεις ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες προσφύγων και τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στους πρόσφυγες θα πρέπει να αναγνωρίζονται ομοιόμορφα σε όλους κατά τον ίδιο τρόπο. Ωστόσο, σύμφωνα με τους Νάσκου, Παπαγεωργίου και Μπαξεβάνη⁴⁴, επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών να παρέχουν σε κάποιους πρόσφυγες επιπλέον δικαιώματα, χωρίς τον περιορισμό της απαγόρευσης του Άρθρου 3 όταν τα δικαιώματα αυτά δεν εμπίπτουν στις υποχρεωτικές διατάξεις της Σύμβασης.

2.5 Η διάκριση των όρων «γένος» και «φύλο»

Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας⁴⁵, ιστορικά η διατύπωση του όρου «πρόσφυγας» ερμηνευόταν υπό το πρίσμα των εμπειριών των αντρών, με αποτέλεσμα να μην αναγνωρίζονται οι ισχυρισμοί για άσυλο που προβάλλονται είτε από γυναίκες είτε από ομοφυλόφιλους. Η ανάπτυξη της νομολογίας, της ακαδημαϊκής σκέψης και γενικότερα των κρατικών πρακτικών οδήγησαν στην καλύτερη κατανόηση του γένους και του φύλου εντός του προσφυγικού πλαισίου. Το γένος⁴⁶ δεν συγκαταλέγεται ρητά στον ορισμό του πρόσφυγα, εντούτοις

⁴³. Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων, Στ' έκδοση, Αθήνα 2009.

⁴⁴. Περράκη Π.Ν., Παπαγεωργίου Γ., και Μπαξεβάνης Χ., *Πρόσφυγες και Αιτούντες Άσυλο, Παγκόσμια, Ευρωπαϊκή και Εθνική Διάσταση* (Εκδόσεις Σάκκουλα 2017), 76.

⁴⁵. UNHCR *Δίωξη λόγω γένους στα πλαίσια ερμηνείας του Άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, Γενεύη 2002.

⁴⁶. Ibid, 2§6.

είναι αποδεκτό ότι μπορεί να επηρεάσει τον τύπο δίωξης ή βλάβης που υποφέρει το θύμα και ο ορισμός του πρόσφυγα μπορεί να ερμηνευθεί κατάλληλα, ώστε να καλύπτει τους ισχυρισμούς που αφορούν το γένος. Το γένος αναφέρεται στη σχέση μεταξύ ανδρών και γυναικών σύμφωνα με τις κοινωνικά και πολιτισμικά δομημένες ταυτότητες, τις ευθύνες που ανατίθενται στο ένα ή στο άλλο φύλο, ενώ το φύλο είναι ο βιολογικός καθορισμός. Όπως αναφέρεται στο άρθρο της Anker⁴⁷, κάποιιο υποστηρίζουν ότι τόσο ο όρος «φύλο» όσο και ο όρος «γένος» μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να παραπέμψουν στη θέση της γυναίκας στην κοινωνία. Αντιθέτως, κάποιιο υποστηρίζουν ότι ο όρος «φύλο» πρέπει να αποφεύγεται, καθώς υποδηλώνει βιολογικό προσδιορισμό.

Όσον αφορά τους ισχυρισμούς για άσυλο σχετικά με το γένος μπορούν να προβληθούν είτε από άντρα είτε από γυναίκα. Οι ισχυρισμοί δίωξης⁴⁸ λόγω γένους εστιάζουν κυρίως σε οικογενειακή βία, σεξουαλική βία, γυναικεία κλειτοριδεκτομή, μεταχείριση ομοφυλόφιλων με τρόπο που συνιστά διάκριση, τιμωρία λόγω παράβασης των κοινωνικών ηθών. Παρόλον ότι πλέον γίνεται δεκτή η ερμηνεία της *Σύμβασης του 1951* ώστε να περιλαμβάνει το γένος ως δικαιολογητική βάση φόβου δίωξης, διευκρινίζεται ότι δεν συνεπάγεται ότι αυτομάτως όλες οι γυναίκες αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες, αλλά παράλληλα πρέπει να αποδείξουν ότι υφίσταται δικαιολογημένος φόβος δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας και συμμετοχής σε ιδιαίτερη ομάδα ή λόγω πολιτικών πεποιθήσεων. Σχετικά με την αξιολόγηση αιτήσεων ασύλου που στηρίζονται στο φόβο δίωξης λόγω γένους, όπως ορίζεται στις Κατευθυντήριες Οδηγίες⁴⁹, είναι σημαντικό να αποδειχθεί ότι υπάρχει διωκτικού χαρακτήρα Νόμος στη χώρα προέλευσης και επιπλέον ότι είναι σε εφαρμογή. Στις περιπτώσεις όπου ένα κράτος έχει απαγορεύσει μια διωκτική πρακτική, αλλά δεν έχει τα μέσα να τη σταματήσει ή να την περιορίσει, με αποτέλεσμα η εν λόγω πρακτική να συνεχίζεται, η ύπαρξη αναποτελεσματικού νομοθετικού πλαισίου δεν επηρεάζει το δικαιολογημένο φόβο δίωξης του αιτητή.

2.6 Η έννοια του σεξουαλικού προσανατολισμού στη βιβλιογραφία σχετικά με τους πρόσφυγες: ομοφυλόφιλοι, queer, ευάλωτες ομάδες, σεξουαλικές μειονότητες, LGBTQ+

Σύμφωνα με τις *Αρχές τις Γιογκιακάρτα*⁵⁰, οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που στρέφονται κατά προσώπων λόγω της πραγματικής ή ταυτότητας φύλου προκαλούν παγκόσμια

⁴⁷. Deborah E. Anker, "Refugee Law, Gender, and the Human Rights Paradigm" (2002) 15 Harv Hum Rts J 133, 138 υποσημείωση 27.

⁴⁸. UNHCR *Δίωξη λόγω γένους στα πλαίσια ερμηνείας του Άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, Γενεύη 2002, 1-2 §3

⁴⁹. Ibid, 3 §10 & §11.

⁵⁰. The Yogyakarta Principles, Principles on the application of international human rights law in relation to sexual orientation and gender identity, March 2007, 6.

ανησυχία, ειδικά όταν εκφράζονται μέσω σεξουαλικών επιθέσεων, βιασμού, παραβιάσεων ιδιωτικής ζωής, εξωδικαστικές αποφάσεις για εκτέλεση, αυθαίρετες κρατήσεις, άρνηση απασχόλησης κτλ. Αναφορικά με τους πρόσφυγες που εγκαταλείπουν τη χώρα τους για λόγους σεξουαλικού προσανατολισμού, δεν υπάρχει κάποιος ακριβής ορισμός. Κατά τον Braimah⁵¹, χρησιμοποιούνται διαφορετικοί όροι για να περιγράψουν τα άτομα αυτής της κοινωνικής ομάδας κάποιες φορές με χαρακτηρισμούς με προσβλητικούς συνειρμούς. Η σωστή χρήση των όρων είναι ένας σημαντικός τρόπος προσέγγισης αυτών των ατόμων με σεβασμό, ενώ μια δυσκολία έγκειται στο γεγονός ότι τα ίδια τα άτομα που προσανατολίζονται προς το ίδιο φύλο δεν συμφωνούν με κάποιες ορολογίες και μπορεί μια «λανθασμένη» λέξη να τους προσβάλει.

Ο όρος «σεξουαλικός προσανατολισμός»⁵² φαίνεται σχετικά απλός, αλλά έχει αλλάξει σημαντικά τα τελευταία 50 χρόνια, ενώ γίνεται προσπάθεια για να υπάρξει ένας κοινώς συμφωνημένος ορισμός που να συμφωνούν μελετητές, επιστήμονες και υπεύθυνη χάραξης πολιτικής σχετικά με το εν λόγω ζήτημα. Οι *Αρχές τις Γιογκιακάρτα*⁵³ ορίζουν το σεξουαλικό προσανατολισμό ως την ικανότητα κάθε ατόμου για συναισθηματική και σεξουαλική έλξη ή/και σεξουαλικές σχέσεις με άτομα διαφορετικού ή ίδιου φύλου ή με περισσότερων του ενός φύλου. Επίσης, ως ταυτότητα φύλου νοείται η βαθιά εσωτερική αίσθηση και ατομική εμπειρία του ατόμου, η οποία μπορεί να αντιστοιχεί ή όχι με το φύλο που του αποδόθηκε κατά τη γέννηση, συμπεριλαμβανομένης και της γενικής αίσθησης του σώματος και άλλων τρόπων έκφρασης μέσω ντυσίματος, ομιλίας και συμπεριφοράς.

Κατά τον Brainmah⁵⁴, ο όρος «ομοφυλόφιλος» χρησιμοποιείται συχνότερα από δικαστικούς και άλλους φορείς λήψης αποφάσεων. Ο ίδιος, όμως, επιλέγει να μην χρησιμοποιεί αυτό τον όρο, καθώς πρόκειται για κλινικό όρο που συνειρμικά συνδέεται με τη διαστροφή. Επίσης, ένας άλλος όρος που συναντάται στη βιβλιογραφία είναι ο όρος «σεξουαλικές μειονότητες», εντούτοις για πολλά άτομα της κοινότητας των γκέι ο όρος «μειονότητα» υποδηλώνει ότι τα άτομα με σεξουαλικό προσανατολισμό προς το ίδιο φύλο δεν αποτελούν μέρος της κοινωνίας. Οι όροι «ομοφυλόφιλοι», «λεσβίες» και «γκέι άνδρες» δηλώνουν μια βαθιά συναισθηματική, στοργική και σεξουαλική έλξη ή σεξουαλική επαφή με άτομα του ίδιου φύλου και συχνά χρησιμοποιείται το ακρώνυμο LGBTQ που αναφέρεται στα αρχικά των λέξεων: Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer.

⁵¹. Tim Brainmah “Defining a particular social group based on the meaning of non-discrimination in international human rights law: Utilizing the definition in deciding refugee claims based on sexual orientation” (2015) Global Journals Inc. 23.

⁵². Ibid., 24.

⁵³. Yogyakarta Principles (n. 50).

⁵⁴. Βλ. Brainmah (n. 51) 24.

Ο όρος «queer»⁵⁵ έχει χρησιμοποιηθεί σε διάφορες μελέτες και εστιάζει σε άτομα με σεξουαλικό προσανατολισμό προς το ίδιο φύλο. Ο όρος αυτός εμφανίστηκε τον 16^ο αιώνα, όταν χρησιμοποιόταν για να αναφερθεί σε άτομα που θεωρούνταν περίεργα, με αμφιλεγόμενους τρόπους συμπεριφοράς.

Κατά τον Güler⁵⁶, παρόλον ότι πολλές χώρες δεν δημοσιεύουν τακτικά δεδομένα για τη βία κατά των LGBT ατόμων, όπως αναφέρει το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, ένα άτομο τρανς σκοτωνόταν κάθε δύο (2) ημέρες μεταξύ 2008 και 2014, ενώ 594 άτομα LGBTQ έπεσαν θύματα δολοφονιών που σχετίζονται με μίσος μεταξύ 2013 με 2014 σε κράτη-μέλη του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών. Επιπλέον, τα άτομα LGBTQ υπόκεινται σε βία (ξυλοδαρμός, απαγωγή, βιασμός) είτε από κρατικούς είτε από μη κρατικούς φορείς, οπότεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι αυτά τα άτομα είναι τα πιο ευάλωτα και έχουν απόλυτη ανάγκη την προστασία που παρέχει η Σύμβαση του 1951 μαζί με το Πρωτόκολλο του 1967.

3. Ζητήματα/προβλήματα σε σχέση με το γένος

3.1 Δίωξη λόγω γένους και περιπτώσεις πέραν της «συμμετοχής σε κοινωνική ομάδα»

Η αξιολόγηση της δίωξης κατά των γυναικών μέσω της συμμετοχής σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα αποτελεί μια προσπάθεια παροχής προστασίας σε γυναίκες που έχουν βάσιμο φόβο δίωξης λόγω του γένους τους, εντούτοις έχει περιορισμένες δυνατότητες. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία⁵⁷, μια «ιδιαιτέρη κοινωνική ομάδα» είναι μια ομάδα ανθρώπων που έχουν κοινά χαρακτηριστικά εκτός από το φόβο δίωξης ή εκλαμβάνονται ως ομάδα από την κοινωνία.

Καθώς δεν χορηγείται άσυλο αποκλειστικά για δίωξη λόγω γένους ή φύλου, κατ' επέκταση δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία ώστε να υπάρχει ποσοτικοποίηση των πληροφοριών σχετικά με τον αριθμό των γυναικών που εγκαταλείπουν τη χώρα τους λόγω τέτοιων διώξεων. Οι γυναίκες που εγκαταλείπουν τη χώρα τους ως συνέπεια του φόβου δίωξης λόγω του φύλου ή γένους δικαιολογούν αυτό το φόβο δίωξης με άλλους λόγους ή/και στοιχεία που μπορούν να θεμελιώσουν την αναγνώριση

⁵⁵. Ibid., 25.

⁵⁶. Arzu Güler, “Refugee Status Determination Process for LGBTI Asylum Seekers:(In) Consistencies of States’ Implementations with UNHCR’s Authoritative Guidance.” *LGBTI Asylum Seekers and Refugees from a Legal and Political Perspective* (2019) Springer, Cham 117, 118.

⁵⁷. UNHCR, *Δίωξη λόγω γένους στα πλαίσια ερμηνείας του Άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, Γενεύη, 7.5.2002, 8§29.

του καθεστώτος του πρόσφυγα⁵⁸. Σύμφωνα με την Edwards⁵⁹, οι πρώτες αποφάσεις έτειναν να εντάσσουν τους ισχυρισμούς των γυναικών εντός της κοινωνικής ομάδας και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων αδυνατούσαν να αναγνωρίσουν ενέργειες των γυναικών ως πολιτικές.

Μεταγενέστερα, διαπιστώθηκε ότι η δίωξη που σχετίζεται με το γένος μπορεί να είναι φυλετική, εθνική, θρησκευτική ή πολιτική ή, ακόμη, συνδυασμός αυτών των λόγων. Η τακτική χρήση της κοινωνικής ομάδας ως δικαιολογητική βάση αναφορικά με το φόβο δίωξης ίσως παραγνωρίζει άλλες αιτίες φόβου που επίσης ισχύουν, όπως η θρησκεία· επομένως, σύμφωνα με την Έπατη Αρμοστεία⁶⁰, η ερμηνεία αυτού του λόγου δεν πρέπει να καθιστά περιττούς τους άλλους λόγους που προβλέπει η Σύμβαση: για παράδειγμα, η άρνηση μιας γυναίκας σε ισλαμική κοινωνία να φορέσει πέπλο, όπου υπάρχει δυσανάλογη τιμωρία ως συνέπεια, εμπίπτει σε θρησκευτικό λόγο.

Στο Διεθνές Δίκαιο, όπως εξετάστηκε ανωτέρω, πρόσφυγες είναι εκείνοι που μπορούν να δικαιολογήσουν βάσιμο φόβο δίωξης βάσει φύλου, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικών πεποιθήσεων ή ένταξης σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα. Σύμφωνα με τις *Κατευθυντήριες Αρχές για την Προστασία των Γυναικών*⁶¹, η επαρκής προστασία των γυναικών προσφύγων προϋποθέτει - πέραν της εφαρμογής της *Σύμβασης του 1951* και του *Πρωτοκόλλου του 1967* - την τήρηση μιας σειράς διεθνών κειμένων όπως: α) η *Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*, β) οι *Συνθήκες της Γενεύης του 1949*, γ) τα πρόσθετα *Πρωτόκολλα του 1977*, δ) τα *Σύμφωνα για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του 1966*, ε) η *Συνθήκη για την Εξάλειψη κάθε Μορφής Διακρίσεων σε Βάρος των Γυναικών*, στ) η *Διακήρυξη για την Προστασία Γυναικών και Παιδιών σε Καταστάσεις Έκτακτης Ανάγκης και Ενόπλων Συρράξεων* κτλ.

Μέσα από τα πιο πάνω διεθνή κείμενα αναγνωρίζεται η αρχή της ισότητας, η οποία είναι θεμελιώδους σημασίας σε όλα τα προγράμματα και πολιτικές της Έπατης Αρμοστείας. Σύμφωνα με τις *Κατευθυντήριες Αρχές για την Προστασία των Γυναικών Προσφύγων*⁶², πρέπει να αναγνωρίζεται ότι ανάμεσα στο γυναικείο πληθυσμό υπάρχουν και οι ευάλωτες ομάδες, όπως τα ασυνόδευτα

⁵⁸ Linda Cipriani, 'Gender and Persecution: Protecting Women under International Refugee Law' (1993) 7 Geo Immigr LJ 511, 512.

⁵⁹ Edwards, Alice "Age and gender dimensions in international refugee law" in *Refugee Protection in International Law: UNHCR'S Global Consultations on international protection* E. Feller, V. Türk, and F. Nicholson, eds (2010) 46, 68.

⁶⁰ UNHCR, (n.57), 8§28.

⁶¹ Έπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Προσφύγων, «Κατευθυντήριες Γραμμές για την προστασία των γυναικών προσφύγων» (1991).

⁶² UNHCR Κατευθυντήριες Αρχές για την Προστασία των Γυναικών Προσφύγων Έκδοση του Γραφείου της Έπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες 1991, 20§46.

κορίτσια, οι ηλικιωμένες και οι ανάπηρες γυναίκες, οι οποίες αναμένεται να χρειάζονται ιδιαίτερο τρόπο προσέγγισης.

Η βία με βάση το γένος⁶³ είναι ένας γενικός όρος. Υπό μια στενή ερμηνεία, περιορίζεται στις περιπτώσεις βιασμού και σεξουαλικής κακοποίησης. Πιο ευρέως έχει χρησιμοποιηθεί για να συμπεριλάβει ένα φάσμα βίας που σχετίζεται με το γένος, όπως η ενδοοικογενειακή βία, η εμπορία προσώπων, οι επιβλαβείς παραδοσιακές πρακτικές⁶⁴, καθώς και άλλες μορφές σωματικής ή συναισθηματικής κακοποίησης. Όσον αφορά τη δίωξη κατά γυναικών, οι πιο διαδεδομένες⁶⁵ μορφές κακοποίησης είναι ο βιασμός, η σεξουαλική κακοποίηση και ο σεξουαλικός εκφοβισμός. Η εκδήλωση τέτοιων συμπεριφορών κατά των γυναικών δεν έχει γεωγραφικούς περιορισμούς και μπορεί να προκύψει ακόμα και κατά την περίοδο διαμονής σε καταφύγιο αναμονής της αξιολόγησης για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα.

Ο ορισμός του πρόσφυγα που περιέχεται στη *Σύμβαση του 1951*, η οποία είναι το κύριο μέσο που διέπει την προστασία των προσφύγων διεθνώς, παραλείπει την κατηγορία του γένου και, ως συνέπεια αυτού, δεν αντιμετωπίζεται επαρκώς η δίωξη που βασίζεται στο φύλο/γένος. Όσον αφορά το φόβο δίωξης που εμπεριέχει το στοιχείο του γένους/φύλου, αυτός πρέπει να συνδέεται με κάποιο από τους λόγους που αναφέρονται στη Σύμβαση, ο οποίος θα συνιστά την πηγή του φόβου δίωξης.

Επίσης, όπως αναφέρει η Edwards⁶⁶, οι συντάκτες της Σύμβασης δεν κατάφεραν να μεταφέρουν γραπτώς αυτό που εδώ και αρκετό καιρό είναι μια πραγματικότητα, ότι δηλαδή τα εγκλήματα με βάση το γένος είναι εξίσου διωκτικά. Κατά την Ύπατη Αρμοστεία, «ο ορισμός του πρόσφυγα, προσηκόντως ερμηνευμένος καλύπτει κατά συνέπεια τους ισχυρισμούς που στηρίζονται στο γένος. Έτσι, δεν υπάρχει ανάγκη να προστεθεί ένας συμπληρωματικός λόγος δίωξης στον ορισμό της Σύμβασης του 1951»⁶⁷.

Η Ύπατη Αρμοστεία αναγνωρίζει ότι η διασφάλιση ίσης μεταχείρισης γυναικών και ανδρών προσφύγων μπορεί να απαιτεί ειδική δράση υπέρ των πρώτων. Συγκεκριμένα, το 1985 αναγνωρίστηκε⁶⁸ ότι, κατά την άσκηση της κυριαρχίας τους, τα κράτη είναι ελεύθερα να υιοθετήσουν την ερμηνεία ότι οι αιτήτριες ασύλου, οι οποίες αντιμετώπισαν σκληρή ή απάνθρωπη μεταχείριση

⁶³. Simon-Butler, Andrew, and Bernadette McSherry “Defining sexual and gender-based violence in the refugee context” (2019) IRiS Working Paper Series No. 28. 5

⁶⁴. Όπως ο ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων ή ο πρόωρος και αναγκαστικός γάμος (n. 63), 5.

⁶⁵. Beyani Chaloka “The needs of refugee women: a human-rights perspective” (1995), Gender & Development Vol. 3 29, 29.

⁶⁶. Edwards, Alice “Age and gender dimensions in international refugee law” in Refugee Protection in International Law: UNHCR’S Global Consultations on international protection E. Feller, V. Türk, and F. Nicholson, eds (2010) 46, 67.

⁶⁷. UNHCR, *Δίωξη λόγω γένους στα πλαίσια ερμηνείας του Άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, Γενεύη, 7.5.2002, σελ. 2§6.

⁶⁸. UNHCR, *Refugee Women and International Protection No. 39 (XXXVI)* 18 October 1985 §k. <https://www.unhcr.org/excom/exconc/3ae68c43a8/refugee-women-international-protection.html>.

λόγω του ότι έχουν παραβιάσει τα κοινωνικά ήθη της κοινωνίας στην οποία ζουν, μπορεί να θεωρηθούν ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα κατά την έννοια του Άρθρου 1Α § 2 της Σύμβασης του 1951. Επομένως, το φύλο μπορεί να περιλαμβάνεται στο πεδίο εφαρμογής της κατηγορίας της κοινωνικής ομάδας, αφού οι γυναίκες αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα κοινωνικής υποομάδας που καθορίζεται από ανεπίδεκτα αλλαγής γνωρίσματα και αρκετές φορές τυγχάνει διαφορετικής μεταχείρισης σε σχέση τους άνδρες, ενώ σε κάποια κράτη αντιμετωπίζουν διαφορετική μεταχείριση. Ο ορισμός αυτός μπορεί να συμπεριλάβει τους ομοφυλόφιλους, τους αμφιφυλόφιλους ή τους παρενδυσίες (τραβεστί).

Κατά τη Cipriani⁶⁹, ορισμός του πρόσφυγα θα πρέπει να διευρυνθεί ώστε να συμπεριλαμβάνει και το βάσιμο φόβο δίωξης λόγω γένους, προστατεύοντας έτσι τις γυναίκες από το θεσμοθετημένο μισογυνισμό τον οποίο η κυβέρνηση ασκεί, κυρώνει ή αγνοεί την καταπίεση ή τη βία σε βάρος γυναικών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιου είδους δίωξης τις ισλαμικές κοινωνίες. Οι χώρες των οποίων τα νομικά συστήματα βασίζονται στο ισλαμικό Δίκαιο της Σαρίας, το οποίο είναι εμπνευσμένο από το Κοράνι, αποτελούν παράδειγμα για το πώς η θρησκεία διώκει τις γυναίκες που δεν συμβαδίζουν με τις επιταγές του. Επιπρόσθετα, η Ύπατη Αρμοστεία αναγνωρίζει πως το να είναι κάποιος μέλος μιας συγκεκριμένης ομάδας δεν είναι πάντα αρκετό για να τεκμηριώσει το καθεστώς του πρόσφυγα⁷⁰.

Στην *Υπόθεση Gomez*⁷¹, η αιτήτρια είχε βιαστεί και ξυλοκοπηθεί από αντάρτες στο Ελ Σαλβαδόρ και ζήτησε άσυλο στηριζόμενη στην κατηγορία «μέλος συγκεκριμένης ομάδας». Το Δικαστήριο αποφάσισε πως τα χαρακτηριστικά όπως η νεότητα και το φύλο δεν είναι αρκετά ώστε να τεκμηριώσουν το καθεστώς του πρόσφυγα βάσει του κριτηρίου ως «μέλους κοινωνικής ομάδας». Σύμφωνα, με τη σχετική απόφαση του Δικαστηρίου, η Gomez δεν προσκόμισε στοιχεία που να αποδεικνύουν κοινά χαρακτηριστικά με γυναίκες που είχαν κακοποιηθεί προηγουμένως από τους αντάρτες του Ελ Σαλβαδόρ, ώστε οι διώκτες να την αντιμετωπίσουν ως μέλος συγκεκριμένης ομάδας, και επιπλέον δεν υπάρχει καμιά ένδειξη ότι η συγκεκριμένη γυναίκα θα πέσει ξανά θύμα βάνανσης συμπεριφοράς. Το Δικαστήριο επισήμανε πως δεν υποτιμά το σωματικό και συναισθηματικό πόνο που έχει προκληθεί και δεν υποστηρίζει ότι οι γυναίκες που έχουν υποστεί επανειλημμένα και συστηματικά βιαιοπραγίες δεν μπορούν να επιβεβαιώσουν ένα βάσιμο φόβο δίωξης.

⁶⁹. Linda Cipriani, “Gender and Persecution: Protecting Women under International Refugee Law” (1993) 7 Geo Immigr LJ 511, 512.

⁷⁰. Ibid, p.513.

⁷¹. *Gomez v. I.N.S* (1991) United States Court of Appeals, Second Circuit, 947 F.2d 660 (2nd Cir.1991) <https://law.resource.org/pub/us/case/reporter/F2/947/947.F2d.660.91-4025.259.html>.

Παραδείγματα ιδιαίτερων ομάδων γυναικών⁷² που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα σε συγκεκριμένη χώρα καταγωγής είναι γυναίκες και κορίτσια που δεν επιθυμούν να υποβληθούν σε ακρωτηριασμό γυναικείων οργάνων, οι γυναίκες θύματα βιασμού ή σεξουαλικής βίας που στιγματίζονται από τον κοινωνικό χώρο, οι πρώην ιερόδουλες που αντιμετωπίζουν μορφές διάκρισης ή κακομεταχείρισης, οι γυναίκες που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων που έχουν αποκλειστεί από την κοινωνία και οικογένεια και οι γυναίκες που παραβιάζουν κοινωνικά ήθη αρνούμενες να ακολουθήσουν παραδοσιακά πρότυπα.

Υπό το φόβο να μην υπάρξει μια πλημμύρα αιτήσεων⁷³ αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα με αποκλειστικό λόγο το γένος, υπάρχει η άποψη ότι οι γυναίκες απλά και μόνο λόγω της γυναικειάς τους υπόστασης δεν μπορούν ούτε να αποτελούν κοινωνική ομάδα ούτε να πληρούν τα στοιχεία του ορισμού του πρόσφυγα. Η ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα δεν μπορεί να αποτελεί ένα δίκτυ ασφαλείας για όλες τις μορφές δίωξης που δεν εμπίπτουν στους άλλους λόγους.

Ως εναλλακτική λύση, πέραν από την υπαγωγή στην κατηγορία της κοινωνικής ομάδας για την απόκτηση του καθεστώτος του πρόσφυγα, οι διωκόμενες γυναίκες μπορούν να αιτηθούν προστασία λόγω της πολιτικής γνώμης ή λόγω θρησκείας, παρόλον ότι η άρνηση μιας γυναίκας να τηρήσει τις παραδόσεις της χώρας της μπορεί να μην βασίζεται σε πολιτική πεποίθηση, αλλά να αφορά την προσωπική της άποψη. Οι πολιτικές πεποιθήσεις⁷⁴ ως λόγος φόβου δίωξης ερμηνεύεται ευρέως, έτσι ώστε να καλύπτει κάθε πεποίθηση για οποιοδήποτε θέμα που αφορά το μηχανισμό του κράτους, την κυβέρνηση ή την κοινωνία και μπορεί να καλύπτει, επίσης, πεποιθήσεις σχετικές με τους ρόλους του γένους.

Ο ισχυρισμός που στηρίζεται σε φόβο δίωξης λόγω πολιτικών πεποιθήσεων προϋποθέτει ότι ο αιτητής έχει ή θεωρείται ότι έχει απόψεις ή πεποιθήσεις που δεν είναι ανεκτές από τις κυβερνητικές αρχές ή την κοινωνία, καθώς αποδοκιμάζουν πολιτικές ή παραδόσεις. Αναφορικά με τη θρησκεία⁷⁵, μια γυναίκα μπορεί να αντιμετωπίσει δίωξη λόγω των θρησκευτικών της πεποιθήσεων ή των αποδιδόμενων στο άτομο της πεποιθήσεων ή την άρνηση της να εναρμονιστεί με τα διδάγματα της επίσημης θρησκείας, καθώς σε πολλά κράτη η θρησκεία επιβάλλει συγκεκριμένους κώδικες συμπεριφοράς. Η δίωξη για λόγους φυλής⁷⁶ μπορεί να χαρακτηρίζεται από σεξουαλική βία ή έλεγχο

⁷². European Asylum Support, Κατευθυντήριες γραμμές της EASO σχετικά με την ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, Μάρτιος 2020, 23 <<https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/EASO-Guidance-MPSG-EL.pdf> > Accessed November 2022.

⁷³. Edwards, Alice "Age and gender dimensions in international refugee law" in Refugee Protection in International Law: UNHCR'S Global Consultations on international protection E. Feller, V. Türk, and F. Nicholson, eds (2010) 46, p. 70.

⁷⁴. UNHCR, Δίωξη λόγω γένους στα πλαίσια ερμηνείας του Άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων, Γενεύη, 7.5.2002, 8§32.

⁷⁵. Ibid, 7§25.

⁷⁶. Ibid, 7§24.

των γεννήσεων, καθώς η γυναίκες πιθανόν να θεωρηθούν ως μέσο αναπαραγωγής μιας εθνοτικής ομάδας. Η περίπτωση δίωξης λόγω «εθνικότητας» επίσης αφορά σεξουαλική βία σε βάρος γυναικών.

3.2 Ρήτρες παύσης και οι επιτακτικοί λόγοι του Άρθρου 1Γ(5) της Σύμβασης του 1951, ώστε μην ανακληθεί το καθεστώς του πρόσφυγα και το ευαίσθητο θέμα του φύλου.

Η διεθνής προστασία υποκαθιστά την εθνική προστασία για όσο διάστημα υφίσταται το καθεστώς του πρόσφυγα. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ και τα επιμέρους κράτη έχουν διαφορετικούς νομικούς θεσμούς και μέτρα εφαρμογής. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία επιτρέπεται η διευκόλυνση του εκούσιου επαναπατρισμού, στην περίπτωση που οι πρόσφυγες επιστρέφουν με ασφάλεια και αξιοπρέπεια. Αντίθετα, τα κράτη υποδοχής μπορούν να επιβάλουν επαναπατρισμό όταν επέρχεται αλλαγή συνθηκών στη χώρα προέλευσης και να τερματίσουν το καθεστώς του πρόσφυγα. Τα κράτη, δηλαδή, μπορούν να επιβάλουν τον επαναπατρισμό χωρίς τη συγκατάθεση του πρόσφυγα⁷⁷.

Όταν απονεμηθεί το καθεστώς του πρόσφυγα, αυτό παραμένει σε ισχύ εκτός αν ο πρόσφυγας επωφελείται από την προστασία της χώρας καταγωγής του ή ενός τρίτου μέρους, οπότε ενεργοποιείται η ρήτρα παύσης. Οι ρήτρες παύσης⁷⁸ διακρίνονται από τις περιπτώσεις αποκλεισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα και ορίζουν τις περιπτώσεις στις οποίες ο νόμιμα αναγνωρισμένος πρόσφυγας παύει να επωφελείται από την προστασία της *Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων*. Οι ρήτρες παύσης αποτυπώνονται στο Άρθρο 1Γ και διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: α) αυτές που αφορούν την αλλαγή στην προσωπική κατάσταση του πρόσφυγα από ενέργειες βάσει της βούλησής του, όπως η οικειοθελής χρήση της προστασίας της χώρας καταγωγής του, και β) αυτές που αφορούν αντικειμενικές συνθήκες και περιλαμβάνονται στις υποπαραγράφους 5 και 6. Η παράγραφος 5 του Άρθρου 1Γ αναφέρεται σε πρόσφυγες που έχουν ιθαγένεια και η παράγραφος 6 αναφέρεται στους ανιθαγενείς πρόσφυγες.

Όσον αφορά την έκταση των αλλαγών της κατάστασης στη χώρα καταγωγής, σύμφωνα με την παράγραφο 5 του Άρθρου 1Γ, η Σύμβαση παύει να εφαρμόζεται σε πρόσωπα που δεν δύνανται να εξακολουθούν να αποποιούνται την παρεχόμενη προστασία της χώρας τους, δεδομένου ότι έχουν πάψει να υφίστανται οι προϋποθέσεις, συνέπεια των οποίων αναγνωρίστηκαν ως πρόσφυγες. Παρομοίως, η παράγραφος 6 του ίδιου Άρθρου ορίζει ότι οι ανιθαγενείς δύνανται να επιστρέψουν στη χώρα της συνήθους διαμονής τους, νοουμένου ότι οι προϋποθέσεις σύμφωνα με τις οποίες αναγνωρίστηκαν ως πρόσφυγες έπαψαν να υφίστανται. Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες αρχές της

⁷⁷. Cwik Marissa Elizabeth, "Forced to Flee and Forced to Repatriate - How the Cessation Clause of Article 1C(5) and (6) of the 1951 Refugee Convention Operates in International Law and Practice" (2011), 44 Vand J Transnat'l L 711.

⁷⁸. UNHCR, *Ρήτρες παύσης κατευθυντήριες αρχές για την εφαρμογή τους*, Απρίλιος 1999.

Υπατης Αρμοστείας⁷⁹, οι «προϋποθέσεις βάσει των οποίων αναγνωρίστηκαν ως πρόσφυγες» αφορούν την αντικειμενική κατάσταση που επικρατεί στη χώρα καταγωγής του πρόσφυγα και, επομένως, για να ενεργοποιηθεί η ρήτρα παύσης του καθεστώτος του πρόσφυγα πρέπει να υπάρχουν θεμελιώδεις αλλαγές στη χώρα καταγωγής που οδηγούν στην εξάλειψη του φόβου δίωξης. Οι θεμελιώδεις αυτές αλλαγές πρέπει να είναι σημαντικές, ριζικές και ουσιαστικές, καθώς και με διαρκή χαρακτήρα⁸⁰, καθώς οι στιγμιαίες περιόδους σταθερότητας δεν αποτελούν ικανή δικαιολογητική βάση.

Σύμφωνα με την Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες⁸¹, το Άρθρο 1Γ§5 και 6 της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων δίνει στα κράτη την εξουσία να επιβάλουν τον επαναπατρισμό όταν η χώρα προέλευσης έχει προβεί σε θεμελιώδεις και σταθερές αλλαγές που τερματίζουν το φόβο δίωξης. Οι θεμελιώδεις αλλαγές οδηγούν στον τερματισμό εχθρικών συμπεριφορών και σε μια πολιτική αλλαγή. Για παράδειγμα, εκθέσεις σχετικά με την πρόοδο της διακυβέρνησης στη Ρουάντα επισημαίνουν το ελπιδοφόρο γεγονός ότι το Κοινοβούλιο ψήφισε Νόμο σχετικά με την ισότητα των δύο φύλων σε όλους τους κοινωνικούς τομείς και υποστήριξε την οικονομική ανεξαρτησία των γυναικών⁸².

Αναγνωρίζεται ότι ένα άτομο που έχει υποστεί απάνθρωπες μορφές δίωξης δεν πρέπει να αναμένεται ότι θα επαναπατριστεί ακόμα και στην περίπτωση που επέλθει μεταβολή στο καθεστώς της χώρας καταγωγής του, καθώς αυτό δεν συνεπάγεται την πλήρη αλλαγή στη νοοτροπία του πληθυσμού⁸³. Επομένως, ο πρόσφυγας μπορεί να επικαλεστεί επιτακτικούς λόγους αναφερόμενους σε προγενέστερη δίωξη και να αρνηθεί την προστασία της χώρας καταγωγής του.

Επίσης, η Υπατη Αρμοστεία ζητά από τα κράτη να επιτρέπουν στους πρόσφυγες να επικαλούνται την ανθρωπιστική αρχή (humanitarian principle)⁸⁴. Σύμφωνα με την «ανθρωπιστική αρχή», ο πρόσφυγας διατηρεί το καθεστώς στο οποίο υπάγεται, εάν θεμελιώσει επιτακτικούς λόγους που προκύπτουν από προηγούμενη σοβαρή δίωξη που κατέληξε σε ένα συνεχιζόμενο τραύμα. Μεταξύ των χωρών που υιοθέτησαν την εν λόγω αρχή στο εσωτερικό τους νομικό σύστημα είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, η Ολλανδία και ο Καναδάς, ενώ η Γαλλία και Γερμανία συγκαταλέγονται στις χώρες που αρνήθηκαν να προβούν σε αυτή την ενέργεια.

⁷⁹. Ibid, 6§25.

⁸⁰. Ibid, 6§26.

⁸¹. Cwik Marissa Elizabeth, “Forced to Flee and Forced to Repatriate - How the Cessation Clause of Article 1C(5) and (6) of the 1951 Refugee Convention Operates in International Law and Practice” (2011), 743.

⁸². Rwanda Global Appeal, supra note 200, στους: Cwik Marissa Elizabeth, “Forced to Flee and Forced to Repatriate - How the Cessation Clause of Article 1C(5) and (6) of the 1951 Refugee Convention Operates in International Law and Practice” (2011), 739.

⁸³. Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, «Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων», 2009, 43.

⁸⁴. Cwik Marissa Elizabeth, “Forced to Flee and Forced to Repatriate - How the Cessation Clause of Article 1C(5) and (6) of the 1951 Refugee Convention Operates in International Law and Practice” (2011) 44 Vand J Transnat'l L 711.

Στους επιτακτικούς λόγους θα πρέπει να εισαχθεί και το ευαίσθητο θέμα του φύλου. Σύμφωνα με την Edwards, είναι σημαντικό όπως η αξιολόγηση των ρητρών παύσης να γίνεται εξατομικευμένα, κυρίως στις περιπτώσεις τις οποίες το προσφυγικό καθεστώς αναγνωρίστηκε λόγω δίωξης βάσει του φύλου. Στις εξαιρέσεις για αποτροπή της παύσης του καθεστώτος του πρόσφυγα είναι σημαντικό να γίνει κατανοητή η φύση της δίωξης που υπέστη το άτομο και η βαρύτητα των επιπτώσεων, καθώς - όπως επισημαίνει η Edwards⁸⁵ - οι ψυχολογικές επιπτώσεις της σεξουαλικής βίας σε γυναίκες καθιστούν την επιστροφή αδύνατη, ιδιαίτερα εάν η οικογένεια ή η κοινωνία αναμένεται να περιθωριοποιήσει τη γυναίκα.

Μελέτη της Ύπατης Αρμοστείας που διεξάχθηκε στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, εστιάζοντας στις γυναίκες και τα θύματα σεξουαλικής βίας και τις προοπτικές επιστροφής, τα ευρήματα της οποίας μπορούν να αναλυθούν και στο ζήτημα των ρητρών παύσης, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι επιζώντες ή οι μάρτυρες βίας κατά μελών οικογένειας, συμπεριλαμβανομένης και της σεξουαλικής βίας καθώς και άτομα με σοβαρά τραύματα, θα πρέπει να τυγχάνουν προστασίας και δεν μπορεί να αναμένεται η επιστροφή τους όταν έχουν υποστεί σοβαρή δίωξη από τον τοπικό πληθυσμό. Για τα θύματα σεξουαλικής βίας, «θεμελιώδης αλλαγή» στη χώρα προέλευσης συνεπάγεται αστυνομικά και δικαστικά μέτρα για την εξασφάλιση της ταχείας σύλληψης και δίωξης των φερόμενων ως δραστών τέτοιας βίας και παράλληλα απαιτείται η ύπαρξη κατάλληλης ιατρικής και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης⁸⁶.

Κατά τον Türk⁸⁷, ακόμα και αν εντοπιστούν και απαμβλυνθούν οι αιτίες που οδήγησαν στον εκτοπισμό, η άμεση παύση του καθεστώτος του πρόσφυγα δεν δικαιολογείται, καθώς μπορεί να έχουν ανακύψει νέοι αρνητικοί παράγοντες που εμποδίζουν την επιστροφή ή δεν υπάρχει η απαιτούμενη προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η αξιολόγηση των αλλαγών στη χώρα προέλευσης πρέπει να γίνεται προσεκτικά και σύμφωνα με τις *Κατευθυντήριες Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες*, ενώ - όσον αφορά τις δίωξεις λόγω φύλου - η προσέγγιση πρέπει να είναι ολιστική.

3.3 Παραδείγματα διώξεων των γυναικών: Μέση Ανατολή, Ινδία και Αφρική

Οι χώρες της Μέσης Ανατολής των οποίων τα νομικά συστήματα βασίζονται στον ισλαμικό Νόμο της Σαρία αποτελούν παραδείγματα για το πώς η θρησκεία έχει τη δυνατότητα να διώκει γυναίκες που δεν ακολουθούν τις επιταγές αυτού του Νόμου. Η Σαρία είναι ένα σύνολο κανόνων που αναπτύχθηκε από βασικές αρχές που περιέχονται στο Κοράνι. Σύμφωνα με τα θρησκευτικά κείμενα,

⁸⁵. Edwards, Alice, "Age and gender dimensions in international refugee law", *Refugee Protection in International Law: UNHCR'S Global Consultations on International Protection*, E. Feller, V. Türk, and F. Nicholson, eds (2010), 46.

⁸⁶. *Ibid.*, 76.

⁸⁷. Volker Türk, "Introductory Note to UNHCR Guidelines on International Protection" (2003) 15 *Int'l J Refugee L* 303.

οι άνδρες είναι οι διαχειριστές των υποθέσεων των γυναικών, καθώς ο Αλλάχ τους έκαμε ανώτερους και επειδή ξοδεύουν τον πλούτο τους στις γυναίκες. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η θέση της γυναίκας σε αυτές τις κοινωνίες βασίζεται στη θρησκεία, οι πιθανότητες οι γυναίκες να επιτύχουν κοινωνική, οικονομική ή πολιτική αλλαγή είναι ελάχιστες. Παράλληλα, θεωρείται βλασφημία κάθε προσπάθεια μεταρρύθμισης των προκατειλημμένων και μεροληπτικών πρακτικών.

Καθώς οι παραδόσεις του Ισλάμ⁸⁸ έχουν διαφορετικό αντίκτυπο σε διαφορετικές γυναίκες, είναι δύσκολο να συσπειρωθεί ένα ισχυρό κίνημα αλλαγής. Για παράδειγμα, ενώ κάποιες γυναίκες επηρεασμένες από τον ισλαμικό τρόπο ζωής περιγράφουν το χιτζάμπ ως σύμβολο αγνότητας, κάποιες άλλες το θεωρούν ως «αλυσίδα» και σύμβολο καταπίεσης.

Στο Ιράν⁸⁹ η Ισλαμική Επανάσταση του 1979 οδήγησε στη ψήφιση νέου Συντάγματος και στη μετάβαση σε ένα θεοκρατικό καθεστώς, όπου μειώθηκε η ελάχιστη ηλικία γάμου στις γυναίκες από την ηλικία των 18 στην ηλικία των 13, ενώ η γυναίκα επέστρεψε στα «παραδοσιακά» της καθήκοντα (τεκνοποίηση και ανατροφή των παιδιών με σωστές ιδεολογίες) και δεν επιτρέπεται να παντρευτεί χωρίς τη συγκατάθεση του άνδρα προστάτη της. Μετά την τέλεση γάμου, η παρθενιά αποδεικνύεται με αιματοβαμμένο σεντόνι, αλλιώς ο γαμπρός έχει δικαίωμα να ακυρώσει το γάμο, ενώ υπάρχουν πολλές περιπτώσεις όπου η γυναίκα έχει δολοφονηθεί και ο Νόμος τιμωρεί το δολοφόνο μόνο με έξι μήνες φυλάκιση. Επίσης, σύμφωνα με το Νόμο, ο άντρας απαλλάσσεται από την τιμωρία σε περίπτωση που τραυματίσει τη γυναίκα του και υπάρχουν ενδείξεις μοιχείας. Αναφορικά με το ζήτημα της επαγγελματικής απασχόλησης, για τις γυναίκες οι ευκαιρίες είναι μειωμένες επειδή το κράτος ισχυρίζεται ότι είναι θρησκευτικό καθήκον της γυναίκας είναι να φροντίζει τη οικογένεια, ενώ στον άνδρα να διοικεί και, επιπρόσθετα, η γυναίκα χρειάζεται την άδεια του συζύγου αν πρόκειται να εργαστεί εκτός σπιτιού. Σημαντικό είναι πως μετά την Επανάσταση του 1979 οι γυναίκες Δικαστές καθαιρέθηκαν, με τη δικαιολογία ότι είναι πολύ συναισθηματικές για να χειρίζονται αποτελεσματικά το δικαστικό σώμα.

Το Πακιστάν⁹⁰ έχει περάσει, επίσης, μια περίοδο εξισλαμισμού. Ο εξισλαμισμός του ενδυματολογικού κώδικα απευθυνόταν μόνο στις γυναίκες, σύμφωνα με τον οποίο οι γυναίκες που εργάζονταν για την κυβέρνηση όφειλαν να φορούν μια ισλαμική ενδυμασία, σε αντίθεση με τους άνδρες, οι οποίοι μπορούσαν να φορούν ευρωπαϊκά κουστούμια. Όσον αφορά τον πακιστανικό Νόμο - σύμφωνα με το Διάταγμα Hudood - σε περίπτωση βιασμού, για να επιβληθεί η μέγιστη ποινή πρέπει να υπάρχουν ως μάρτυρες τέσσερις ενήλικες άνδρες. Η Υπόθεση της Safia Bibi 1983 καταδεικνύει

⁸⁸. Linda Cipriani, "Gender and Persecution: Protecting Women under International Refugee Law" (1993) 7 Geo Immigr LJ 511, 515.

⁸⁹. Ibid., 515-518.

⁹⁰. Ibid., 518-520.

τις αδυναμίες του Νόμου να προστατέψει τις γυναίκες θύματα βιασμού. Η δεκαοκτάχρονη Safia εργαζόταν ως οικιακή βοηθός και βιάστηκε τόσο από τον εργοδότη της όσο και από το γιο του σε δύο διαφορετικές περιπτώσεις. Όταν έμεινε έγκυος, ο πατέρας της υπέβαλε καταγγελία για βιασμό με τη δικαιολογία ότι δεν το έκανε ωρύτερα λόγω των αντιποίνων και του εξευτελισμού. Καθώς δεν υπήρχαν αποδείξεις, οι κατηγορούμενοι αφέθηκαν ελεύθεροι, ενώ η γυναίκα καταδικάστηκε για μοιχεία, καθώς η εγκυμοσύνη θεωρήθηκε πως αποτελούσε την απόδειξη της παρεκκλίνουσας συμπεριφορά της. Τελικά, καταδικάστηκε σε δημόσιο μαστίγωμα και σε τρία (3) χρόνια φυλάκιση.

Στην Ινδία⁹¹, αν και το κράτος βασίζεται σε κοσμικό Σύνταγμα, φαίνεται να κάνει ελάχιστα για να περιορίσει ή να αποτρέψει τις περισσότερες μορφές δίωξης που προέρχονται λόγω των τοπικών παραδόσεων ή ινδουιστικών πεποιθήσεων. Η πρακτική της προίκας ως προϋπόθεση για να τελεστεί ο γάμος οδηγεί στην αντίληψη ότι οι κόρες μειώνουν τον πλούτο της οικογένειας, ενώ οι γιοι την αυξάνουν. Αν η οικογένεια δεν είναι σε θέση να πληρώσουν την προίκα, ο γαμπρός συμβαίνει να προχωρήσει σε κακοποίηση της γυναίκας ως μέτρο εκφοβισμού ή έχει τη δυνατότητα να ξαναπαντρευτεί⁹². Για κάποια περίοδο σημειώθηκε αύξηση των περιπτώσεων συζυγοκτονίας λόγω μη καταβολής επαρκούς προίκας.

Βασικός σκοπός για κάθε «ιδανική» σύζυγο είναι να υπηρετεί το σύζυγο της και αυτό συνεπάγεται ότι η ύπαρξη της δεν έχει κανένα νόημα αν αυτός πεθάνει. Σε πολλές περιπτώσεις, τηρείτο ως πρακτική η γυναίκα να πέσει στην πυρά ως μέσο εξιλέωσης για τις αμαρτίες, τόσο αυτής όσο και του συζύγου της. Για παράδειγμα, το 1987 η δεκαοκτάχρονη Roor Kanwar⁹³ αυτοπυρπολήθηκε κατά τη διάρκεια της κηδείας του συζύγου της μπροστά σε ένα πλήθος 200 θεατών, μεταξύ των οποίων και αστυνομικοί. Επίσης, ένα επιπλέον ζήτημα στην Ινδία είναι το σκλαβοπάζαρο που αναπτύσσεται, όπου ανήλικα κορίτσια προσφέρονται ως νύφες.

Σε ορισμένα κράτη της Αφρικής⁹⁴ μια γυναίκα δεν μπορεί να κληρονομήσει τη περιουσία του συζύγου της, η οποία περιέρχεται σε άρρενες απογόνους του, και επιπρόσθετα ως χήρα υπόκειται σε ανδρική κηδεμονία και χρειάζεται γραπτή άδεια αν θέλει να ταξιδέψει από τους γιους της. Πολλοί αφρικανικοί Περί Γάμου Νόμοι, αντιμετωπίζουν τις γυναίκες ως ένα είδος ιδιοκτησίας του συζύγου ή της οικογένειας της. Για παράδειγμα, στην Κένυα ο γαμπρός καταβάλλει ένα χρηματικό ποσό στον πατέρα της νύφης ως αποζημίωση για την απώλεια της εργασίας της. Στη Ζιμπάμπουε ο σύζυγος έχει δικαίωμα στη περιουσία της συζύγου του και πολλές φορές ο μισθός μιας παντρεμένης γυναίκας καταβάλλεται απευθείας στο σύζυγο.

⁹¹. Ibid., 520-524.

⁹². Ibid., 522.

⁹³. Ibid., 521.

⁹⁴. Ibid., 524-527.

Διαδεδομένο έθιμο στην Αφρική, τη Μέση Ανατολή και χώρες της Ασίας είναι ο ακρωτηριασμός των γεννητικών οργάνων των γυναικών. Λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες υπό τις οποίες πραγματοποιείται η χειρουργική επέμβαση, ο ακρωτηριασμός των γεννητικών οργάνων προκαλεί πολλές επιπλοκές στην υγεία. Ο έντονος πόνος κατά τη διαδικασία και η έλλειψη αποστειρωμένων συνθηκών υπό τις οποίες διενεργείται η εγχείρηση μπορεί να οδηγήσουν σε σοκ, λοίμωξη και θάνατο. Η πρακτική του ακρωτηριασμού των γεννητικών οργάνων έχει δικαιολογηθεί με διάφορους τρόπους όπως ότι περιορίζει τη σεξουαλική ορμή των γυναικών και εγγυάται την παρθενιά της γυναίκας.

3.4 Ανθρώπινα δικαιώματα, η αρχή της μη διάκρισης και η χρήση του Άρθρου 7(1) της Σύμβασης του 1951

Υπήρξαν σημαντικά βήματα για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σχετικά με τις γυναίκες, μέσω μιας σειράς διαδικασιών, όπως η ίδρυση της Επιτροπής για το Καθεστώς των Γυναικών του 1948, η Ανακήρυξη της Δεκαετίας 1976-1985 ως τη Δεκαετία του ΟΗΕ για τις Γυναίκες, και τα Παγκόσμια Συνέδρια του ΟΗΕ για τις γυναίκες⁹⁵. Όσον αφορά τους πρόσφυγες, το Διεθνές Δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁹⁶ ενισχύει την προστασία τους και το δικαίωμα στο άσυλο, σύμφωνα με το Άρθρο 14 της *Οικουμενικής Διακήρυξης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*⁹⁷, το οποίο ορίζει πως «κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά άσυλο και του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες», ενώ - σε περίπτωση σύγκρουσης με το Διεθνές Προσφυγικό Δίκαιο - πρέπει να υπερισχυθούν τα πιο ευνοϊκά πρότυπα. Επίσης, οι νομικές εξελίξεις ενίσχυσαν την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων κατά των γυναικών, η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε περιπτώσεις δίωξης γυναικών.

Σημαντική πρόοδο στον αγώνα κατά της διάκρισης των γυναικών αποτέλεσε η *Διακήρυξη για την Εξάλειψη της Διάκρισης σε Βάρος των Γυναικών* που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση το 1967, σύμφωνα με την οποία αναγνωρίζεται πως η διάκριση κατά των γυναικών είναι άδικη και αποτελεί προσβολή για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και αναμένεται η κατάργηση των υφιστάμενων Νόμων, εθίμων και κανονισμών που ασκούν διάκριση σε βάρος των γυναικών⁹⁸. Ακολούθως, η *Σύμβαση για την Εξάλειψη κάθε Μορφής Διάκρισης σε Βάρος των Γυναικών του 1979* αποτελεί μια ουσιαστική προσπάθεια των Ηνωμένων Εθνών για προώθηση της ισότητας και καθορίζει τη διάκριση σε βάρος των γυναικών ως οποιαδήποτε διάκριση, αποκλεισμό ή περιορισμό λόγω φύλου που έχει ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα την παρακώλυση ή εξουδετέρωση της απόλαυσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

⁹⁵. Beyani Chaloka, "The needs of refugee women: a human-rights perspective" (1995) *Gender & Development* Vol 3 29.

⁹⁶. Edwards, Alice, "Human rights, refugees, and the right 'to enjoy' asylum" (2005) *International Journal of Refugee Law* 17.2 293, 330.

⁹⁷. Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, 10 Δεκεμβρίου 1948.

⁹⁸. Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως, *Ανθρώπινα Δικαιώματα των Γυναικών, Συλλογή Διεθνών και Περιφερειακών Συνθηκών και Νομικών εγγράφων*, Εθνικός Μηχανισμός για τα δικαιώματα της γυναίκας, Λευκωσία 2001.

Η *Διακήρυξη για την Εξάλειψη της Βίας σε Βάρος των Γυναικών το 1993* αναφέρει πως η βία κατά των γυναικών αποτελεί εμπόδιο στην ισότητα ανδρών και γυναικών και παραβιάζει δικαιώματα και θεμελιώδεις ελευθερίες. Ο όρος «βία σε βάρος των γυναικών» ορίζεται, σύμφωνα με το Άρθρο 1, ως οποιαδήποτε πράξη βίας που έχει σχέση με το γένος και που οδηγεί ή πιθανόν να οδηγήσει σε σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη.

Η Beyani⁹⁹ αναφέρει πως η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων κατά των γυναικών μπορεί να χρησιμοποιηθεί στις περιπτώσεις δίωξης γυναικών, και ότι η έλλειψη επαρκούς προσοχής στο πρόβλημα των εκτοπισμένων γυναικών είναι η απουσία της φωνής τους από τα διεθνή φόρα, στα οποία τα συμφέροντα των γυναικών δεν εκπροσωπούνται επαρκώς και επιπλέον στο προσφυγικό ζήτημα υπάρχει η τάση να διαχωρίζεται το νομικό σύστημα από τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ουσιαστικά, υπάρχει ένα κενό μεταξύ της προστασίας των προσφύγων και της διεκδίκησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και αυτό αντικατοπτρίζεται στις περιπτώσεις των γυναικών προσφύγων.

Σύμφωνα με την Beyani¹⁰⁰, υπό το πρίσμα των κανόνων ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπάρχει αποδοχή ότι η διάκριση μέσω της παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνιστά δίωξη, εντούτοις εγείρεται πρόβλημα εφαρμογής της διάκρισης λόγω φύλου ή γένους, δεδομένου ότι δεν περιλαμβάνονται στους λόγους δίωξης στη *Σύμβαση σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων*. Σύμφωνα με το *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων*, οι σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί να συνιστούν δίωξη¹⁰¹. Επίσης, αναφορικά με την αναγνώριση δίωξης λόγω φύλου, φαίνεται να αναγνωρίζεται η δίωξη γυναικών λόγω φύλου υπό προϋποθέσεις. Επιπρόσθετα, στην *Υπόθεση Gomez*¹⁰², παρά την απόρριψη της αίτησης ασύλου, το Δικαστήριο επισήμανε ότι η απόφαση του δεν προτείνει τον αποκλεισμό των γυναικών που έχουν επανειλημμένα και συστηματικά κακοποιηθεί από συγκεκριμένους διώκτες από την επίκληση ενός βάσιμου φόβου δίωξης.

Σύμφωνα με την Beyani, τέτοιες περιπτώσεις - όπως η κακοποίηση της Gomez - οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο βάσιμος φόβος δίωξης γυναικών προέρχεται από συγκεκριμένες πράξεις και μορφές βίας που υποτάσσουν τις γυναίκες στους άνδρες και δημιουργούν διακρίσεις, και έρχονται σε σύγκρουση με το Άρθρο 1 της *Σύμβασης για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεως κατά των Γυναικών του 1979*, η οποία ορίζει ότι ο όρος «διάκριση γυναικών» αφορά κάθε περιορισμό ή

⁹⁹. Beyani Chaloka, "The needs of refugee women: a human-rights perspective" (1995) *Gender & Development* Vol. 3 29, 30 & 32.

¹⁰⁰. *Ibid.*, 32.

¹⁰¹. Γραφείο του Υπατού Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, Στ' έκδοση Αθήνα 2009, παρ. 51.

¹⁰². Beyani Chaloka, "The needs of refugee women: a human-rights perspective" (1995) *Gender & Development* Vol. 3 29, 32.

εξαιρέση που βασίζεται στο φύλο και έχει ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα να διακυβεύεται η ισότητα ανδρών και γυναικών. Σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1979¹⁰³, η διάκριση κατά των γυναικών παραβιάζει τις αρχές της ισότητας των δικαιωμάτων και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, εμποδίζει τη συμμετοχή των γυναικών στην κοινωνική, πολιτική και οικονομική ζωή και αποτελεί εμπόδιο στην αύξηση της ευημερίας της κοινωνίας και της οικογένειας. Επομένως, πρέπει να γίνει σύνδεση μεταξύ της αρχής της μη διάκρισης με βάση το φύλο και την έννοια της δίωξης.

Κατά την Beyani, ο Paul Weis¹⁰⁴, ένας από τους συντάκτες της Σύμβασης για το Καθεστώς των Προσφύγων, υποστηρίζει ότι δεν αποκλείονται οι διακρίσεις λόγω φύλου από την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα και βασίζει την άποψη του στις διατάξεις του Άρθρου 7§1 της Σύμβασης, στο οποίο ορίζεται ότι - στις περιπτώσεις τις οποίες η Σύμβαση δεν περιέχει ευνοϊκότερες διατάξεις - ένα συμβαλλόμενο κράτος πρέπει να μεταχειρίζεται τους πρόσφυγες με τον ίδιο τρόπο που μεταχειρίζεται τους αλλοδαπούς γενικά, εκτός αν άλλα Άρθρα της Σύμβασης ορίζουν διαφορετικά.

Σύμφωνα με την Grundler¹⁰⁵, η φράση «ίδια μεταχείριση που παρέχεται στους αλλοδαπούς γενικά» δημιουργεί το ερώτημα τι εμπίπτει στην έννοια της «ίδιας μεταχείρισης», καθώς ο Weis αναφέρεται σε ένα «ελάχιστο πρότυπο μεταχείρισης» στο Διεθνές Δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης - τουλάχιστον - της προστασίας της ζωής και της περιουσίας των προσφύγων. Η Grundler¹⁰⁶ στο άρθρο της παραπέμπει στην Hathaway, κατά την οποία το Άρθρο 7§1 «διασφαλίζει ότι οι πρόσφυγες απολαμβάνουν το όφελος από όλους τους Νόμους και τις πολιτικές που ισχύουν κανονικά για τους αλλοδαπούς» ενώ ο Skordas σημειώνει ότι το Άρθρο 7 δεν αποτελεί αυτόνομη πηγή δικαιωμάτων, αλλά εφαρμόζεται σε συνδυασμό με άλλες διατάξεις της Σύμβασης του 1951 ή εξωτερικά κανονιστικά συστήματα, ενώ οι μεταναστευτικοί Νόμοι δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Άρθρου 7§1¹⁰⁷.

Η απλή διακριτική μεταχείριση¹⁰⁸ δεν αποτελεί δίωξη, αλλά μπορεί συσσωρευτικά με άλλους σοβαρούς λόγους να δικαιολογεί τη διεθνή προστασία. Οι προϋποθέσεις της δίωξης πληρούνται όταν τα μέτρα που προκύπτουν από τη διακριτική μεταχείριση καταλήγουν σε ουσιωδώς επιβλαβείς συνέπειες για τη γυναίκα. Σε περιπτώσεις δίωξης λόγω γένους, σημαντική είναι ανάλυση των μορφών διακριτικής μεταχείρισης τις οποίες το κράτος παραλείπει να διαχειριστεί και οι οποίες προκαλούν

¹⁰³. Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεως κατά των γυναικών, 18 Δεκεμβρίου 1979.

¹⁰⁴. Ibid., (n.102) 33.

¹⁰⁵. Grundler Maja, 'Treatment Accorded to Aliens Generally': Article 7 (1) of the 1951 Refugee Convention as a Basis for Visa-Free Access to States Parties' Territory? An Examination of the Prohibition of Nationality Discrimination in the Refugee Convention" (2021) *International Journal of Refugee Law* 33, no. 3 469, 489.

¹⁰⁶. Ibid., 489.

¹⁰⁷. Ibid., 490.

¹⁰⁸. UNHCR, *Δίωξη λόγω γένους στα πλαίσια ερμηνείας του Άρθρου 1 A (2) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, Γενεύη, 7.5.2002, 4 §14 & §15.

σοβαρή βλάβη, ενώ ο αυτουργός παραμένει ατιμώρητος. Σε αυτή την περίπτωση, η διακριτική μεταχείριση συνιστά δίωξη.

4. Ζητήματα/προβλήματα σε σχέση με τον σεξουαλικό προσανατολισμό

4.1 Θεμελίωση φόβου δίωξης βάσει της Σύμβασης του 1951: Θρησκεία, κοινωνική ομάδα και πολιτικές πεποιθήσεις

Η ανάλυση ως προς το εάν ένα ομοφυλόφιλο άτομο ανταποκρίνεται στον ορισμό του πρόσφυγα σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 γίνεται βάσει του δικαιώματος των αιτητών να ζουν στην κοινωνία χωρίς να χρειάζεται να κρύψουν στοιχεία του εαυτού τους, ενώ έχει επιβεβαιωθεί σε αρκετές περιπτώσεις ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η ταυτότητα φύλου αποτελούν θεμελιώδη πτυχή της ανθρώπινης ταυτότητας, έμφυτη και αμετάβλητη, και ένας άνθρωπος δεν πρέπει να εξαναγκάζεται να την απαρνηθεί¹⁰⁹. Θεωρείται παράνομη η άρνηση προστασίας με τη δικαιολογία ότι το άτομο θα μπορούσε να είναι πιο διακριτικό όσον αφορά τη σεξουαλικότητα του ώστε να αποφύγει τη δίωξη.

Στην *Υπόθεση HJ (Iran) v. Secretary of State for the Home Department*¹¹⁰, ένας Ιρανός ομοφυλόφιλος και ένας ομοφυλόφιλος από το Καμερούν ζήτησαν άσυλο στο Ηνωμένο Βασίλειο, ισχυριζόμενοι βάσιμο φόβο δίωξης αν επέστρεφαν στη χώρα καταγωγής τους, καθώς τόσο στο Ιράν όσο και στο Καμερούν ο νόμος ποινικοποιεί την ομοφυλοφιλία και υπάρχει κοινωνική εχθρότητα. Αρχικά, το αίτημα τους για άσυλο απορρίφθηκε και οι αιτητές άσκησαν προσφυγή. Στην εξέταση της προσφυγής εγέρθηκε το ζήτημα κατά πόσον μπορεί να κληθεί ένα πρόσωπο να αποκρύψει το σεξουαλικό του προσανατολισμό, προκειμένου να αποφύγει τη δίωξη, και κατά πόσον το άτομο μπορεί να ανεχθεί αυτή την αποσιώπηση της σεξουαλικότητας του. Σύμφωνα με το σκεπτικό του Δικαστηρίου, αν το άτομο ζούσε πιο διακριτικά κατά την επιστροφή του - λόγω του φόβου δίωξης που θα αντιμετώπιζε αν ζούσε «ανοικτά» ως ομοφυλόφιλος άνδρας - τότε αυτό θα αποτελούσε ουσιώδη λόγο για να δικαιολογηθεί ο φόβος δίωξης και η αίτηση του να γίνει δεκτή, καθώς η απόρριψή της θα ισοδυναμούσε με αποδυνάμωση του δικαιώματος να ζει ελεύθερα. Η προσφυγή

¹⁰⁹ UNHCR, *Guidelines on International Protection No9: Claims to Refugee Status based on Sexual Orientation and/or Gender Identity within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees* 23 October 2012, 5§12.

¹¹⁰ HJ (Iran) v. Secretary of State for the Home Department; HT (Cameroon) v. Secretary of State for the Home Department [2010] Supreme Court of the United Kingdom UKSC 31 (7 July 2010) <<https://www.icj.org/sogicasebook/hj-iran-v-secretary-of-state-for-the-home-department-ht-cameroon-v-secretary-of-state-for-the-home-department-supreme-court-of-the-united-kingdom-7-july-2010/>>.

έγινε δεκτή, το αίτημα επανεξετάστηκε, και τελικά αναγνωρίστηκε και στα δύο πρόσωπα το προσφυγικό καθεστώς.

Αν και δεν ορίζεται ρητά, ο όρος «δίωξη»¹¹¹ μπορεί να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνει σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και άλλες μορφές σοβαρής βλάβης. Επίσης, ήπιας μορφής βλάβη μπορεί να θεωρηθεί η δίωξη που προκύπτει συσσωρευτικά με άλλες σοβαρές μορφές, ενώ το τι ισοδυναμεί με δίωξη στις περιπτώσεις των ατόμων LGBTQ θα εξαρτηθεί από τις περιστάσεις τις κάθε περίπτωσης και τη σύνθεση της ψυχολογίας του αιτητή. Επίσης, σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία, δίωξη λόγω γένους στα πλαίσια ερμηνείας του Άρθρου 1Α(2) της Σύμβασης του 1951 μπορεί να συνιστά η επιβολή σοβαρών ποινικών κυρώσεων για τους ομοφυλόφιλους όταν η ομοφυλοφιλία θεωρείται παράνομη. Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών (HRC)¹¹² έχει αναγνωρίσει ότι η ύπαρξη ομοφοβικών ποινικών νόμων λόγω της θεσμοθετημένης ύπαρξης τους εγκυμονούν κινδύνους δίωξης των σεξουαλικών μειονοτήτων.

Όπως ισχύει και σε άλλες αιτήσεις για αναγνώριση του προσφυγικού καθεστώτος, ο δικαιολογημένος φόβος δίωξης πρέπει να εδράζεται σε έναν ή περισσότερους από τους πέντε λόγους που αναγράφονται στη Σύμβαση του 1951 και στο Άρθρο 1Α(2). Όπως περιγράφεται στις *Κατευθυντήριες Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ*¹¹³, στις περιπτώσεις των ατόμων LGBTQ, καθοριστικής σημασίας είναι ο τρόπος που ο αιτητής εισπράττει και βιώνει ως δύσκολη την κατάσταση και όχι το κίνητρο ή οι προθέσεις του δράστη, καθώς κρατικοί ή μη κρατικοί παράγοντες πιθανόν να προκαλούν βλάβη στα εν λόγω άτομα αποσκοπώντας στη «θεραπεία» τους ή την καλύτερη ποιότητα ζωής τους, όπως συμβαίνει μέσω πράξεων ιατρικής κακοποίησης ή εξαναγκασμού σε γάμο. Επομένως, δεν απαιτείται η εκδήλωση εχθρότητας ή αντιπάθειας, αρκεί ο αιτητής να εισπράττει και να βιώνει τη συμπεριφορά ως βλαπτική. Σύμφωνα με τους Anker και Ardalan¹¹⁴, στην Αμερική οι αρμόδιες αρχές ανέμεναν από τον αιτητή να είναι εμφανισιακά αναγνωρίσιμος ως ομοφυλόφιλος, κάτι ιδιαίτερα προβληματικό σε περιπτώσεις που αφορούσε σεξουαλικό προσανατολισμό, καθώς στηριζόμενοι στην εικόνα μπορούσαν να καταλήξουν σε λανθασμένα συμπεράσματα με βάση τα στερεότυπα. Στην *Υπόθεση Razkane v. Holder*¹¹⁵, το Δικαστήριο αναγνώρισε πως λανθασμένα ο Razkane δεν αναγνωρίστηκε ως ομοφυλόφιλος επειδή δεν είχε θηλυκούς τρόπους ή ντύσιμο.

¹¹¹ Ibid (n.109), 6§16.

¹¹² Nicholas Hersh “Refugee claims and criminalization of same-sex intimacy: The case of Sebastiao” (2017) *Canadian Journal of Women and the Law* 29.2 227, 238.

¹¹³ UNHCR, *Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Αιτήματα Ασύλου που στηρίζονται στο Σεξουαλικό προσανατολισμό και στην Ταυτότητα του Γένους* Γενεύη 21 Νοεμβρίου 2008

¹¹⁴ Deborah Anker & Sabi Ardalan, “Escalating Persecution of Gays and Refugee Protection: Comment on Queer Cases Make Bad Law” (2012) 44 *NYU J Int'l L & Pol* 529, 551.

¹¹⁵ *Razkane v. Holder*, 562 F.3d 1283, 1288 (10th Cir. 2009), στους: Anker & Ardalan 2012 (n. 114), 551.

Οι ισχυρισμοί προσφύγων¹¹⁶ βασιζόμενοι στο σεξουαλικό προσανατολισμό συνήθως εμπίπτουν στην κατηγορία μέλος «ιδιαιτέρως κοινωνικής ομάδας». Βέβαια, μπορεί να υπάρχουν και άλλοι σχετικοί λόγοι δίωξης, όπως η θρησκεία και οι πολιτικές πεποιθήσεις, για παράδειγμα οι ακτιβιστές και οι υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι οποίοι μπορούν να επικαλεστούν ένα ή/και δύο λόγους δίωξης που βασίζονται σε πολιτικές πεποιθήσεις ή/και θρησκεία, στην περίπτωση που η δράση του είναι αντίθετη με τις επικρατούσες πολιτικές και θρησκευτικές απόψεις.

Ο όρος «πολιτικές πεποιθήσεις»¹¹⁷ πρέπει να ερμηνεύεται με τρόπο διασταλτικό για να εμπερικλείει οποιαδήποτε γνώμη για οποιοδήποτε ζήτημα αναφορικά με κρατικό, κοινωνικό ή πολιτικό μηχανισμό, επιπρόσθετα δε μπορεί να εμπερικλείει απόψεις για το σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα του γένους, κυρίως σε κράτη στα οποία οι ομόφυλες σχέσεις θεωρούνται αντίθετες με τις πολιτικές της χώρας. Επιπλέον, η έκφραση του διαφορετικού και ποικιλόμορφου σεξουαλικού προσανατολισμού μπορεί να θεωρηθεί ως πολιτική έκφραση σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, κυρίως όταν πρόκειται για κράτη στα οποία μια τέτοια απόκλιση και μη συμμόρφωση με τα πρότυπα εκλαμβάνεται ότι αμφισβητεί την πολιτική της χώρας και απειλεί τις κοινωνικές νόρμες και αξίες. Δηλώσεις με αρνητική χροιά μπορεί να είναι μέρος της πολιτικής ρητορικής του τύπου ότι οι γκέι άνδρες και οι λεσβίες δεν αποτελούν μέρος της εθνικής ταυτότητας ή να υφίσταται αμφισβήτηση της ύπαρξης της ομοφυλοφιλίας στα όρια του εν λόγω κράτους¹¹⁸.

Η στάση των θρησκευτικών αρχών απέναντι στα άτομα της ομάδας LGBTQ μπορεί να είναι εχθρική ή να χαρακτηρίζεται από μορφές διάκρισης. Η διασύνδεση με τη θρησκεία¹¹⁹ ως λόγος δίωξης αποδεικνύεται όταν ο αιτητής φοβάται τη δίωξη, καθώς η συμπεριφορά του προσβάλλει τις ισχύουσες θρησκευτικές πεποιθήσεις και δεν ανταποκρίνεται στις προσταγές της θρησκείας σχετικά με το σεξουαλικό του προσανατολισμό, υπόκειται δε σε σοβαρή τιμωρία. Αρνητική στάση από θρησκευτική ομάδα απέναντι σε άτομα LGBTQ μπορεί να εκφραστεί ως η αποθάρρυνση του ατόμου για επαφές με το ίδιο φύλο ή έκφρασης της ταυτότητάς του μέσω πράξεων, όπως το ξυλοδαρμό ή λιθοβολισμό, την απειλή αφορισμού ή την απειλή εκτέλεσης. Επίσης, άτομα που δεν ανήκουν στην ομάδα LGBTQ μπορεί να υπόκεινται σε μορφές θρησκευτικής δίωξης, όταν λανθασμένα θεωρούνται ως LGBTQ ή επειδή υποστηρίζουν την εν λόγω ομάδα και τα δικαιώματά της.

¹¹⁶. UNHCR, *Guidelines on International Protection No9: Claims to Refugee Status based on Sexual Orientation and/or Gender Identity within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees* 23 October 2012, 11§40.

¹¹⁷. UNHCR, *Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Αιτήματα Ασύλου που στηρίζονται στο Σεξουαλικό προσανατολισμό και στην Ταυτότητα του Γένους* Γενεύη 21 Νοεμβρίου 2008, 15§30.

¹¹⁸. Ibid. (n. 116), 13§50.

¹¹⁹. UNHCR, *Guidelines on International Protection No9: Claims to Refugee Status based on Sexual Orientation and/or Gender Identity within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees* 23 October 2012, 11§42.

Τα αιτήματα ασύλου λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού τις περισσότερες φορές αξιολογούνται στο πλαίσιο του φόβου δίωξης λόγω «συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα», αφού πολλές έννομες τάξεις έχουν αναγνωρίσει τα ομοφυλόφιλα άτομα ως ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Στην Αμερική, σύμφωνα με τους Anker και Ardalán¹²⁰, το Συμβούλιο Προσφυγών για Μετανάστευση προσδιόρισε τη δίωξη λόγω συμμετοχής σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ως δίωξη που στρέφεται προς έναν άτομο που είναι μέλος μιας ομάδας ατόμων τα οποία μοιράζονται ένα κοινό χαρακτηριστικό που είναι αμετάβλητο ή τόσο θεμελιώδες στη συνείδηση του ατόμου που δεν μπορεί ή δεν πρέπει να εξαναγκαστεί να το αλλάξει. Σε συμφωνία με αυτή τη λογική, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, όπως επίσης οι ΗΠΑ, τα Δικαστήρια και διοικητικά όργανα σε άλλες χώρες ή/και δικαιοδοσίες παγκοσμίως έχουν αναγνωρίσει πως ο σεξουαλικός προσανατολισμός - ως χαρακτηριστικό της ανθρώπινης ταυτότητας που δεν μπορεί να αλλάξει - μπορεί να αποτελεί συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα.

Επομένως, σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία¹²¹, ο εξαναγκασμός του ατόμου να αποκρύψει ή να απαρνηθεί το σεξουαλικό του προσανατολισμό υπάγεται στο προστατευτικό καθεστώς της Συμβάσης του 1951, ως «*ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα*». Για σκοπούς ενεργοποίησης του ορισμού του πρόσφυγα δεν υπάρχει καμιά απαίτηση τα μέλη μιας κοινωνικής ομάδας να συναναστρέφονται μεταξύ τους ή να έχουν μια εμφανή σύνδεση, δηλαδή η κοινωνική αντίληψη που υπάρχει προς αυτή την κοινωνική ομάδα δεν προϋποθέτει την αναγνώριση ή αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών της ως σύνολο, όπως συμβαίνει π.χ. με τα μέλη μιας ομάδας ποδοσφαίρου. Τα μέλη μιας κοινωνικής ομάδας μπορεί να μην γνωρίζονται μεταξύ τους¹²².

Στην *Υπόθεση Acosta*¹²³, ως «*ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα*» ορίζεται μια ομάδα προσώπων, τα οποία μοιράζονται ένα κοινό αμετάβλητο χαρακτηριστικό. Το κοινό αυτό χαρακτηριστικό μπορεί να είναι έμφυτο, όπως το χρώμα του δέρματος, το φύλο ή ο οικογενειακός δεσμός, ή μπορεί να είναι επίκτητο, όπως ένα κοινό βίωμα. Τα μέλη της ομάδας δεν μπορούν να μετατρέψουν ή μεταβάλουν αυτό το χαρακτηριστικό, ούτε μπορεί να τους επιβληθεί κάτι τέτοιο, καθώς πρόκειται για χαρακτηριστικό θεμελιώδες για την ταυτότητα ή τη συνείδηση τους.

¹²⁰. Deborah Anker & Sabi Ardalán, “Escalating Persecution of Gays and Refugee Protection: Comment on Queer Cases Make Bad Law” (2012) 44 NYU J Int'l L & Pol 529, 543-544.

¹²¹. UNHCR, *Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Αιτήματα Ασύλου που στηρίζονται στο Σεξουαλικό προσανατολισμό και στην Ταυτότητα του Γένους* Γενεύη 21 Νοεμβρίου 2008, 15-16§32.

¹²². UNHCR, *Guidelines on International Protection No9: Claims to Refugee Status based on Sexual Orientation and/or Gender Identity within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees* 23 October 2012, 12§48.

¹²³. Joseph Landau, “Soft Immutability and Imputed Gay Identity: Recent Developments in Transgender and Sexual-Orientation-Based Asylum Law” (2005) 32 Fordham Urb LJ 237, 243.

Στην *Υπόθεση Gomez v. INS*¹²⁴, ο όρος «ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα» θεωρείται ότι αποτελεί ένα σύνολο ατόμων που φέρουν κάποια θεμελιώδη κοινά χαρακτηριστικά που τους διακρίνουν στα μάτια του διώκτη ή γενικά της κοινωνίας. Σε σχέση με την *Υπόθεση Acosta*, στην *Υπόθεση Gomez* δίνεται έμφαση α) στον όρο «θεμελιώδη χαρακτηριστικά», που είναι ένας πιο ευρύς όρος και μπορεί να εμπερικλείει περισσότερα χαρακτηριστικά πέραν από τα έμφυτα και αμετάβλητα, β) στις αντιλήψεις του διώκτη και των ξένων, που είναι είτε πραγματικές ή φανταστικές, αποτελούν την αιτία της δίωξης του ατόμου. Ακολούθως, στην *Υπόθεση Sanchez-Trujillo v. INS*¹²⁵, το Δικαστήριο όρισε την ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ως μια ομάδα ατόμων στενά συνδεδεμένων μεταξύ τους, τα οποία παρακινούνται από κοινά ενδιαφέροντα ή ερεθίσματα. Σημαντικό στοιχείο είναι η εκούσια σχέση μεταξύ των μελών, η οποία εμπεριέχει κάποιο κοινό χαρακτηριστικό θεμελιώδες για την ταυτότητα τους, ως μέλη αυτού του διακριτού συνόλου. Επίσης, στην *Υπόθεση Hernandez-Montiel v. INS*¹²⁶ αποφασίστηκε ότι ένας Μεξικάνος τρανς αποτελούσε μέλος ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας ομοφυλόφιλων ανδρών με γυναικεία σεξουαλική ταυτότητα και η δίωξη που είχε βιώσει σχετιζόταν με τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά της ταυτότητας του και με τις ενδυματολογικές του επιλογές.

4.2 Ποινικοποίηση ομοφυλοφιλίας, κράτηση σε ιατρικά ιδρύματα, κοινωνικές νόρμες και πρακτικές διάκρισης από το κράτος προέλευσης ως λόγοι θεμελίωσης δικαιολογημένου φόβου δίωξης

Περισσότερες από 70 χώρες στον κόσμο ποινικοποιούν την ομοφυλοφιλία. Οι ποινές και η συχνότητα που επιβάλλονται διαφέρουν από χώρα σε χώρα: κάποιες χώρες εφαρμόζουν ακόμα και θανατική ποινή, ενώ κάποια κράτη αποφεύγουν σε μεγάλο βαθμό να εφαρμόσουν τις ποινές που προβλέπει ο νόμος κατά των ατόμων LGBTQ, αλλά αυτό δεν αποτρέπει τη δημιουργία στιγματισμού και μειονεκτημάτων για όσα άτομα προσδιορίζονται ως LGBTQ¹²⁷. Εκτός από το ζήτημα της ποινικοποίησης της ομοφυλοφιλίας εκ μέρους του κράτους υπάρχει και το ζήτημα της παθητικότητας του κράτους¹²⁸. Τα άτομα LGBTQ μπορεί να είναι θύματα αδικημάτων και από μη κρατικούς φορείς όπως παρενόχληση, διακρίσεις, βία, έναντι των οποίων στερούνται αποτελεσματικής κρατικής προστασίας, όπως στην περίπτωση που ένας ομοφυλόφιλος δέχεται ξυλοδαρμό, αλλά δεν μπορεί να

¹²⁴. Ibid., 243.

¹²⁵. Ibid., 244.

¹²⁶. Deborah Anker & Sabi Ardan, "Escalating Persecution of Gays and Refugee Protection: Comment on Queer Cases Make Bad Law" (2012) 44 NYU J Int'l L & Pol 529, 548.

¹²⁷. Annamari Vitikainen "LGBT rights and refugees: a case for prioritizing LGBT status in refugee admissions" (2020) Ethics & Global Politics 13:1, 64.

¹²⁸. Ibid., 67-68.

το καταγγείλει επειδή η Αστυνομία δεν λαμβάνει στα σοβαρά τη βία κατά των γκέι. Επίσης, σε κάποιες περιπτώσεις η παρενόχληση μπορεί να προέρχεται από κρατικούς φορείς.

Σύμφωνα τις *Κατευθυντήριες Οδηγίες για Αίτημα Ασύλου που Στηρίζονται στο Σεξουαλικό Προσανατολισμό και στην Ταυτότητα Γένους*¹²⁹, οι διατάξεις ποινικών νόμων που απαγορεύουν τις συναινετικές ομοφυλοφιλικές σχέσεις ενηλίκων εισάγουν διακρίσεις που συγκρούονται με το δικαίωμα στη ζωή. Ανεξάρτητα από το εάν εφαρμόζονται αυτοί οι νόμοι και τη σοβαρότητα των ποινών που προβλέπουν, η ύπαρξή τους μπορεί να έχει αντίκτυπο στα άτομα και στη δυνατότητα τους να απολαμβάνουν τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου. Ένας νόμος μπορεί να θεωρηθεί διωκτικός όταν μέσω των διατάξεων του διατυπώνει κανόνες που δεν είναι σύμφωνοι με τα διεθνή πρότυπα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο αιτητής όμως οφείλει να αποδείξει ότι ο φόβος δίωξης προέρχεται από την εν λόγω διάταξη. Μια ποινή βάσει νόμου έχει διωκτικό χαρακτήρα όταν εκτελείται αυθαίρετα, παράνομα ή εστιάζει σε συγκεκριμένες ομάδες.

Σύμφωνα με τη διεθνή νομολογία, επιβεβαιώνεται ότι η ομοφυλοφιλική συμπεριφορά δεν πρέπει να ποινικοποιείται, κυρίως όταν υπάρχει συναίνεση, ενώ παράλληλα η αυστηρότητα της ποινής συνειρμικά μπορεί να οδηγήσει στην ταύτιση της ομοφυλοφιλίας με το έγκλημα. Ακόμα και μια επιεικής τιμωρία μπορεί να χαρακτηριστεί δυσανάλογη, αλλά και διωκτικής φύσης. Ο αιτητής κατ' εξαίρεση μπορεί να αποδείξει δικαιολογημένο φόβο δίωξης, ακόμη και στην περίπτωση που δεν εφαρμόζεται ο νόμος που προβλέπει ποινή για το σεξουαλικό προσανατολισμό, αλλά δημιουργεί αφόρητες δυσκολίες. Κατά την αξιολόγηση αιτημάτων για αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κανόνες δικαίου που χαρακτηρίζουν τις ομοφυλοφιλικές σχέσεις ως «προσβολή της δημόσιας αιδούς», ακόμα και αν δεν προβλέπεται ποινή. Επίσης, σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ¹³⁰, όταν τα άτομα κινδυνεύουν με θανατική ποινή ή ποινές φυλάκισης ή αυστηρής σωματικής τιμωρίας (π.χ. μαστίγωμα), τότε αναγνωρίζεται ο δικαιολογημένος φόβος δίωξης.

Ο Hersh¹³¹ επισημαίνει ότι οι σεξουαλικές μειονότητες από κράτη που απαγορεύουν με νόμο τις ομοφυλοφιλικές σχέσεις μπορούν να έχουν ένα βάσιμο φόβο δίωξης, καθώς οι ποινικές απαγορεύσεις που βασίζονται στο σεξουαλικό προσανατολισμό δημιουργούν μια μόνιμη απειλή για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των ατόμων LGBTQ, ακόμα και αν υπάρχουν καντόνια, κρατίδια ή/και πολιτείες του κράτους που δεν διώκουν αυτές τις μειονότητες και δεν έχουν ομοφοβικούς νόμους. Η εξέταση

¹²⁹. UNHCR, *Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Αιτήματα Ασύλου που στηρίζονται στο Σεξουαλικό προσανατολισμό και στην Ταυτότητα του Γένους*, Γενεύη 21 Νοεμβρίου 2008, 9 & 11.

¹³⁰. UNHCR, *Guidelines on International Protection No9: Claims to Refugee Status based on Sexual Orientation and/or Gender Identity within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees* 23 October 2012, 6§28.

¹³¹. Nicholas Hersh "Refugee claims and criminalization of same-sex intimacy: The case of Sebastiao" (2017) *Canadian Journal of Women and the Law* 29.2 227, 257.

των προσφυγικών αιτήσεων πρέπει να γίνεται με βάση το κατά πόσο τα άτομα έχουν το δικαίωμα να ζουν τη ζωή τους ελεύθερα. Αν - στην προσπάθεια τους να ζουν ελεύθερα χωρίς να κρύβουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα - υπάρχει πιθανότητα η στάση τους να προκαλέσει δίωξη, τότε καλύπτεται η προϋπόθεση του δικαιολογημένου φόβου. Επιπρόσθετα, από την απουσία αναφοράς μορφών βλάβης δεν πρέπει να εξάγεται το συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει δίωξη, καθώς η σιωπή μπορεί να είναι ενδεικτική της ανασφάλειας που βιώνουν αυτές οι ομάδες.

Για παράδειγμα, στην Αγκόλα δεν υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο διαβίωσης των σεξουαλικών μειονοτήτων επειδή δεν είναι σε θέση να επιχειρήσουν να ζήσουν «ανοικτά» και οι ακτιβιστές που προσπαθούν να δημοσιοποιήσουν παραβιάσεις που διαπράττονται από την κυβέρνηση διατρέχουν κίνδυνο. Από την άλλη, μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα από άλλα δεδομένα, όπως το γεγονός ότι η Αγκόλα αρνήθηκε να ακυρώσει τα Άρθρα 70 και 71, τα οποία εστιάζουν σε πράξεις ενάντια στη φύση, και στην Αγκόλα γενικά η ομοφυλοφιλία είναι μια συμπεριφορά που θεωρείται ενάντια στη φύση. Επομένως, ο νόμος στην Αγκόλα δεν περιλαμβάνει ρητά την ποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας, εντούτοις η πρόθεση του είναι περιορίσει της πράξεις που δεν συνάδουν με τα «φυσιολογικά» πλαίσια.

Επίσης, σε άρθρο της η Goldberg¹³² υποστηρίζει ότι το άτομο που ζει υπό το υπό το φόβο της δίωξης - λόγω εθνικού νόμου που ποινικοποιεί και τιμωρεί αυστηρά τη σεξουαλική σχέση μεταξύ ομοφυλόφιλων ατόμων - φοβάται τόσο την Αστυνομία όσο και φορείς του κράτους που χρησιμοποιούν το νόμο για να δικαιολογήσουν προσωποκράτηση, και πρέπει να θεωρείται ότι πληροί τα κριτήρια ασύλου ως μέλος ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας ομοφυλόφιλων ατόμων που είναι υπήκοοι χωρών με απειλητικούς νόμους και πρακτικές. Η ομοφυλοφιλία είναι θεμελιώδες στοιχείο της ταυτότητας και το άτομο δεν μπορεί να εξαναγκάζεται να αποβάλει αυτό το στοιχείο για να συμμορφωθεί με τις επιταγές της εκάστοτε κυβέρνησης.

Πολλές κοινωνίες εξακολουθούν να θεωρούν την ομοφυλοφιλία ως ασθένεια, ψυχική διαταραχή ή ανήθικη συμπεριφορά, με αποτέλεσμα να προσφεύγουν σε μέτρα ώστε να αλλάξουν το σεξουαλικό προσανατολισμό του ατόμου. Αυτά τα μέτρα μπορεί να περιλαμβάνουν βία ή εξαναγκασμό, βασανιστήριά ή εξευτελιστική μεταχείριση που συνιστούν παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα σε ελευθερία και ασφάλεια. Παράδειγμα που αγγίζει τα όρια της δίωξης είναι η

¹³² Suzanne B. Goldberg, "Give Me Liberty or Give Me Death: Political Asylum and the Global Persecution of Lesbians and Gay Men" (1993) 26 Cornell Int'l LJ 605, 608 & 623.

αναγκαστική ιδρυματοποίηση, η αναγκαστική χειρουργική επέμβαση αλλαγής φύλου, η ορμονοθεραπεία, η χορήγηση φαρμάκων ή/και ηλεκτροσόκ¹³³.

Οι κοινωνικές νόρμες¹³⁴ και τα ζητήματα «οικογενειακής τιμής» επίσης εμπλέκονται στις αξιώσεις των ατόμων LGBTQ για προστασία. Η απλή αποδοκιμασία από την κοινότητα ή την οικογένεια δεν συνιστά δίωξη, αλλά μπορεί να είναι ένας σημαντικός συσσωρευτικός παράγοντας στο πλαίσιο της αίτησης. Από την άλλη, όταν υπάρχουν απειλές σοβαρής σωματικής βίας ή δολοφονίας από μέλη της οικογένειας ή της κοινότητας για λόγους τιμής, αυτό εμπίπτει στα όρια της δίωξης. Όπως δηλώνει ο Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για τα Βασανιστήρια¹³⁵, στις εγκαταστάσεις κράτησης συνήθως υπάρχει μια αυστηρή ιεραρχία και τα άτομα που βρίσκονται στη βάση, στα κατώτερα στρώματα αυτής της ιεραρχίας είναι τα άτομα LGBTQ, τα οποία υφίστανται πολλαπλές διακρίσεις. Οι τρανσέξουαλ κρατούμενοι επίσης κινδυνεύουν με σεξουαλική κακοποίηση σε περιπτώσεις που αποφασίζεται η παραμονή τους στις αντρικές φυλακές¹³⁶.

Σύμφωνα με την έρευνα των Piwowarczyk, Fernandez και Sharma¹³⁷ με δείγμα 50 ατόμων που αυτοπροσδιορίζονται ως λεσβίες, ομοφυλόφιλοι ή αμφιφυλόφιλοι, αναφέρεται πως μεταξύ 2009 με 2014 το 98% βίωσαν δίωξη λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού και το 84% είχαν επιβιώσει από βασανιστήρια. Είναι, βέβαια, λογικό να υπάρχουν τόσο υψηλά ποσοστά καθώς το δείγμα αποτελείται από πρόγραμμα επιζώντων βασανιστηρίων. Όσον αφορά την αποκάλυψη του σεξουαλικού τους προσανατολισμού στη χώρα καταγωγής τους, την χαρακτήρισαν ως τραυματική, ενώ πολλοί αναγκάστηκαν να τελέσουν γάμο ως μέτρο για να αλλάξουν το σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Επίσης, οι γυναίκες ήταν περισσότερο πιθανό να βιώσουν εμπειρία σεξουαλικής επίθεσης, απειλές και αλλαγή του τόπου διαμονής, ενώ οι άνδρες συνήθως αντιμετώπιζαν εχθρότητα από ανθρώπους στο δρόμο. Σημαντικό είναι παρουσίαζαν συμπτώματα κατάθλιψης και άγχους, όπως και οι υπεύθυνοι αξιολόγησης των προσφυγικών αιτημάτων να έχουν γνώση και την απαραίτητη ευαισθησία και ενσυναίσθηση σχετικά με τις τραυματικές ιστορίες όσων τρέπονται σε φυγή λόγω δίωξης βασισμένης στο σεξουαλικό τους προσανατολισμό και κατ' επέκταση των κοινωνικών, ψυχολογικών και νομικών επιπτώσεων.

¹³³. UNHCR, *Guidelines on International Protection No. 9: Claims to Refugee Status based on Sexual Orientation and/or Gender Identity within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees* 23 October 2012, 7§21.

¹³⁴. Ibid., 7 §23.

¹³⁵. Ibid., 7 §22

¹³⁶. Ibid., 7 §22

¹³⁷. Linda Piwowarczyk, Fernandez Pedro, and Anita Sharma, "Seeking asylum: Challenges faced by the LGB community" (2017) *Journal of Immigrant and Minority Health* 19.3 723.

4.3 Η προστασία του σεξουαλικού προσανατολισμού μέσω της απαγόρευσης των διακρίσεων

Σύμφωνα με τον Αντόνιο Γκουτέρες, Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ, ενόσω συνεχίζουν οι άνθρωποι να αντιμετωπίζουν ποινές, μεροληψία και βία λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού ή της ταυτότητας του φύλου τους, πρέπει να διπλασιάσουμε τις προσπάθειες ώστε να τερματιστούν αυτές οι παραβιάσεις. Διάκριση υφίσταται¹³⁸ όταν ένα άτομο τυγχάνει διαφορετικής μεταχείρισης από κάποιο άλλο σε παρόμοιες συνθήκες και αυτή η διαφορετική μεταχείριση προκαλεί βλάβη στο άτομο ή εμποδίζει την απόλαυση ενός ή περισσότερων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι *Αρχές της Γιογκιακάρτα*¹³⁹ ορίζουν τη διάκριση ως αποκλεισμό, περιορισμό ή προτίμηση με βάση το σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου, η οποία έχει ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα την έλλειψη της ισότητας ενώπιον του νόμου ή της ίσης προστασίας ενώπιον του νόμου ή την αναγνώριση, απόλαυση ή/και άσκηση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών με τρόπο ισότιμο. Επίσης, σύμφωνα με τις εν λόγω αρχές, κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και ελευθερίας έκφρασης, ανεξάρτητα από το σεξουαλικό του προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου και το δικαίωμα αυτό συμπεριλαμβάνει την έκφραση της προσωπικότητας, ομιλία, συμπεριφορά και σωματικά χαρακτηριστικά, ενδυμασία, επιλογή ονόματος, όπως επίσης το δικαίωμα να διαδίδει πληροφορίες και ιδέες κάθε είδους, συμπεριλαμβανομένου και του σεξουαλικού προσανατολισμού¹⁴⁰.

Άτομα της ομάδας LGBTQ¹⁴¹ μπορεί να έρχονται αντιμέτωπα με διακρίσεις, λεκτική και σεξουαλική βία εξαιτίας της αποδιδόμενης ταυτότητας του γένου τους. Η δυσμενής διάκριση και η αρνητική συμπεριφορά μπορεί να προέρχεται από το κράτος, την κοινότητα ή ακόμα την οικογένεια, και αυτό οφείλεται στις προκαταλήψεις, στα κοινωνικά πρότυπα. Όταν η διάκριση και οι πράξεις κακοποίησης δεν τιμωρούνται ή στις περιπτώσεις που είναι ποινικοποιημένος ο σεξουαλικός προσανατολισμός, τα άτομα της ομάδας LGBTQ πιθανόν να εμπίπτουν στον ορισμό του πρόσφυγα, σύμφωνα με τη *Σύμβαση του 1951*.

Αν και η ελευθερία του σεξουαλικού προσανατολισμού δεν αναγνωρίζεται ρητά από το Διεθνές Δίκαιο ότι αποτελεί ανθρώπινο δικαίωμα, εντούτοις τεκμαίρεται ότι οι LGBTQ απολαμβάνουν το δικαίωμα με βάση την ισότητα. Όσον αφορά τους πρόσφυγες, στο Προοίμιο της *Σύμβασης του 1951* γίνεται αναφορά στο *Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών* και στην *Οικουμενική Διακήρυξη των*

¹³⁸. International Justice Resource Center “Sexual Orientation and Gender Identity” <<https://ijrcenter.org/thematic-research-guides/sexual-orientation-gender-identity/>> accessed November 2022.

¹³⁹. Ibid.

¹⁴⁰. UNHCR, *Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Αιτήματα Ασύλου που στηρίζονται στο Σεξουαλικό προσανατολισμό και στην Ταυτότητα του Γένους*, Γενεύη 21 Νοεμβρίου 2008, 8 §12.

¹⁴¹. UNHCR, *Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Αιτήματα Ασύλου που στηρίζονται στο Σεξουαλικό προσανατολισμό και στην Ταυτότητα του Γένους* Γενεύη 21 Νοεμβρίου 2008, 4 §3.

Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ενώ αναφέρεται πως για τη σύναψη της Σύμβασης λήφθηκε υπόψη η προσπάθεια του ΟΗΕ να εξασφαλίσει την ευρύτερη δυνατή άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Συγκεκριμένα, το Άρθρο 1 της *Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα* προνοεί ότι «Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με αδελφοσύνη». Επίσης, οι διατάξεις του Άρθρου 2 συμπληρώνουν πως κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και ελευθερίες που προκηρύσσει η Διακήρυξη χωρίς καμιά απολύτως διάκριση ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο ή τη γλώσσα.

Οι *Κατευθυντήριες Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας για τα Αιτήματα Ασύλου που στηρίζονται στο Σεξουαλικό Προσανατολισμό και την Ταυτότητα Γένους*¹⁴² επισημαίνουν στην παράγραφο 9 ότι το Προοίμιο της *Σύμβασης του 1951* επιβεβαιώνει την αρχή σύμφωνα με την οποία οι άνθρωποι απολαύουν των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών χωρίς διακρίσεις και εστιάζει σε πηγές της αρχής της μη διάκρισης όπως: α) το *Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα* και συγκεκριμένα στο Άρθρο 2(1), που ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται και να εξασφαλίζουν σε όλα τα άτομα εντός της επικράτειας τους και υπάγονται στη δικαιοδοσία τους τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο εν λόγω Σύμφωνο, χωρίς καμία διάκριση ιδίως λόγω φυλής, χρώματος, γένους, γλώσσας, θρησκευάματος, και β) το *Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα* στο Άρθρο 2(2) ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη εγγυώνται ότι τα δικαιώματα που περιέχει το Σύμφωνο θα ασκούνται χωρίς οποιαδήποτε διάκριση λόγω φυλής, χρώματος ή γένους.

Κατά την Ύπατη Αρμοστεία¹⁴³, ενώ δεν αναγνωρίζεται ρητά το δικαίωμα στην ισότητα με βάση το σεξουαλικό προσανατολισμό, οι διακρίσεις για αυτούς τους λόγους απαγορεύονται από το Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, καθώς αναγνωρίζεται ότι οι διατάξεις που περιέχουν απαγόρευση διακρίσεων σχετικά με το φύλο συμπεριλαμβάνουν και το σεξουαλικό προσανατολισμό. Η διάκριση αποτελεί ένα κοινό στοιχείο στα βιώματα των ατόμων LGBTQ και, όπως στις περιπτώσεις ισχυρισμών άλλων κατηγοριών προσφύγων, η μορφή διάκρισης ισοδυναμεί με δίωξη όταν μεμονωμένα ή συσσωρευτικά λειτουργεί με επίσημο τρόπο στο άτομο¹⁴⁴.

¹⁴². Ibid., 6.

¹⁴³. UNHCR, *Guidelines on International Protection No9: Claims to Refugee Status based on Sexual Orientation and/or Gender Identity within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees* 23 October 2012, 2§6.

¹⁴⁴. Ibid., 6§17.

4.4 Όχι αρκετά «ομοφυλόφιλος» για αναγνώρισή ασύλου: Υπόθεση Mohammad

Ο Μοχάμεντ¹⁴⁵ γεννήθηκε στο Ιράν και στα είκοσι του αναγνώριζε ήδη τη σεξουαλική του έλξη προς το ανδρικό φύλο. Ο Μοχαμεντ στην ηλικία των 21 κακοποιήθηκε σεξουαλικά, επανειλημμένα από ένα άνδρα παραστρατιωτικής οργάνωσης ο οποίος τον απείλησε πως αν καταγγείλει το συμβάν θα τον εκθέσει ως ομοφυλόφιλο. Όταν ο Μοχάμεντ αποφάσισε να ξεφύγει από την παρενόχληση ο άνδρας υλοποίησε την απειλή και κατηγορήσε τον Μοχαμεντ για ομοφυλοφιλία η οποία στο Ιράν τιμωρείται με θάνατο. Η αρχές προχώρησαν σε έρευνα και η οικογένεια του Μοχάμεντ τον αποκήρυξε και τον έδιωξε από το σπίτι. Ακολούθως ο Μοχάμεντ έφυγε στις Ηνωμένες Πολιτείες όπου γνώρισε ένα Ιρανοαμερικανό σύντροφο και ζήτησε άσυλο με βάση τον σεξουαλικό του προσανατολισμό και τον φόβο της δίωξης αν επέστρεφε στο Ιράν. Η διαδικασία για αίτηση ασύλου δεν ήταν εύκολη καθώς έπρεπε για δεύτερη φορά να αξιολογηθούν προσωπικά του στοιχεία και να εμπιστευτεί σε άγνωστα πρόσωπα στοιχεία για τη ζωή του. Υπήρχε επίσης ο φόβος ότι θα βίωνε αντίποινα από το κράτος και την κοινωνία όταν αποκαλυπτόταν η ομοφυλοφιλία του στις ηνωμένες Πολιτείες, όπως είχε συμβεί στο Ιράν. Ωστόσο, προχώρησε στην αίτηση ασύλου με βάση τον σεξουαλικό του προσανατολισμό. Κατά τη διαδικασία αξιολόγησης της αίτησης του, στο στάδιο της συνέντευξης η υπάλληλος της υπηρεσίας ασύλου τον ρώτησε με ποιο τρόπο θα μπορούσε να γίνει πιστευτή η ομοφυλοφιλία του όταν δεν ήταν «θηλυκός» με κανένα τρόπο και η υπόθεση του παραπέμφθηκε στο δικαστήριο, ενώ ακολούθησαν ένορκες δηλώσεις από τον προσωπικό κύκλο του Μοχάμεντ και του Ιρανοαμερικανού συντρόφου του, ώστε να γίνει πιστευτή η σεξουαλική του ταυτότητα. Τελικά η αίτηση του Μοχαμεντ απορρίφθηκε. Ένα ζήτημα ήταν το ότι ο Μοχάμεντ και ο σύντροφος του ζούσαν μαζί αλλά είχαν αποκρύψει τη φύση της σχέσης τους και στην οικογένεια του Ιρανοαμερικανού συντρόφου του παρουσιάζονταν ως συγκάτοικοι. Επομένως, σύμφωνα με την κρίση του δικαστή, από τη στιγμή που ο Μοχάμεντ ήταν σε θέση να κρύψει καλά τον σεξουαλικό του προσανατολισμό και να περάσει ως ετερόφυλος, αν επέστρεφε στο Ιράν θα μπορούσε να αποφύγει οποιοδήποτε πρόβλημα, πράττοντας το ίδιο. Με την υποστήριξη της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ ο Μοχάμεντ εφεσίβαλε την απόφαση η οποία στην πορεία επιβεβαιώθηκε και διατάχθηκε η απέλαση του, χωρίς να ληφθεί υπόψη ο κίνδυνος που θα διέτρεχε στην περίπτωση στο Ιράν δεν έπειθε στο ως «ετερόφυλος». Ακολούθως, ενώ ανέμενε την απέλαση του στο Ιράν, την υπόθεση του ανέλαβε μια δικηγορική ομάδα που ειδικεύεται σε υποθέσεις ασύλου με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό, η οποία έκανε έκκληση στην κυβέρνηση να ανοίξει ξανά η υπόθεση. Με τη συμβουλή του δικηγόρου του, συγκεντρώθηκαν ψυχολογικές αξιολογήσεις και ένορκες βεβαιώσεις από μέλη ομοφυλοφιλικών οργανώσεων ώστε να γίνει πιστευτή η πραγματική σεξουαλική του

¹⁴⁵ Βλ. Deborah A. Morgan, 'Not Gay Enough for the Government: Racial and Sexual Stereotypes in Sexual Orientation Asylum Cases' (2006) 15 Law & Sexuality: Rev Lesbian, Gay, Bisexual & Transgender Legal Issues 13 135

ταυτότητα. Συμπερασματικά, ο Μοχάμεντ έπρεπε να παρέχει αποδείξεις που να συνάδουν με τα στερεότυπα για το τι μπορεί να σημαίνει να είσαι ομοφυλόφιλος, όπως συμμετοχή σε ομοφυλοφιλικές οργανώσεις και παρελάσεις, συνδρομές σε γκέι περιοδικά κ.α. μπορεί να αυξήσουν τις πιθανότητες για έγκριση ασύλου με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό παρά η προσωπική μαρτυρία του ατόμου σχετικά με το τι αντιπροσωπεύει και πως έχει ανταπεξέλθει της κατάστασης.

Συνήθως τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για την εξακρίβωση της σεξουαλικής ταυτότητας του αιτούντος ασυνείδητα συσχετίζεται με τα κοινωνικά στερεότυπα και τις συμπεριφορές των λευκών γκέι ανδρών. Όπως αναφέρεται στη Morgan¹⁴⁶, η κυβέρνηση και οι αρμόδιοι φορείς φαίνεται εξάγουν συμπεράσματα αναφορικά με την ομοφυλοφιλική ταυτότητα βάσει της αναμενόμενης ομοφυλοφιλικής συμπεριφορά, οπότεν αντί να αξιολογείται ο ισχυρισμός του αιτούντος, αναλύεται το κατά πόσο ο αιτών ανταποκρίνεται ή όχι στις στερεοτυπικές αντιλήψεις. Αναμένεται, ότι ο αιτών άσυλο πριν εγκαταλείψει τη χώρα καταγωγής του, είχε ζήσει 'ανοικτά' ως ομοφυλόφιλος και είχε διωχθεί λόγω του σεξουαλικού του προσανατολισμού. Αυτό αποτελεί πρόβλημα για αιτούντες που η εμφάνιση ή η συμπεριφορά δεν ανταποκρίνονται με στα στερεότυπα του ομοφυλόφιλου ατόμου και επιπλέον προέρχονται από χώρες όπου η θανατική ποινή περιορίζει το φάσμα των κοινωνικών δραστηριοτήτων.

Όπως επισημαίνεται στις Κατευθυντήριες Οδηγίες¹⁴⁷ λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι και τρανσέξουαλ που δεν εκδηλώνουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό στη χώρα καταγωγής τους πιθανόν να μην έχουν βιώσει στο παρελθόν δίωξη με επιβλαβείς συνέπειες. Η μη εκδήλωση της σεξουαλικής τους ταυτότητας μπορεί να είναι αποτέλεσμα της επαπειλούμενης δίωξης και να μην αποτελεί ελεύθερη επιλογή.

Σε αυστραλιανή υπόθεση¹⁴⁸, αιτητές από το Μπαγκλαντές υπέβαλαν αίτηση για προσφυγική προστασία στην Αυστραλία καθώς αν επέστρεφαν θα διώκονταν λόγω της ομοφυλοφιλίας τους. Η αίτηση τους απορρίφθηκε γιατί ως ομοφυλόφιλοι ναι μεν αποτελούσαν μέλη κοινωνικής ομάδας, αλλά δεν αποδείχτηκε ο βάσιμος φόβος. Το Δικαστήριο διαπίστωσε πως πράγματι η ομοφυλοφιλία δεν ήταν αποδεκτή στο Μπαγκλαντές και οι ομοφυλοφιλικές πράξεις εντάσσονταν στον ποινικό κώδικα της χώρας, εντούτοις στην πράξη το κράτος δεν προχωρούσε σε καταδιωκτικές πρακτικές,

¹⁴⁶. Deborah A. Morgan, 'Not Gay Enough for the Government: Racial and Sexual Stereotypes in Sexual Orientation Asylum Cases' (2006) 15 Law & Sexuality: Rev Lesbian, Gay, Bisexual & Transgender Legal Issues 135, 153-154.

¹⁴⁷. UNHCR Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Αιτήματα Ασύλου που στηρίζονται στο Σεξουαλικό προσανατολισμό και στη Ταυτότητα του Γένους Γενεύη 21 Νοεμβρίου 2008.

¹⁴⁸. Appellant S395/2002 v. Minister for Immigration and Multicultural Affairs, High Court of Australia (9 December 2003)

<<https://www.icj.org/sogicasebook/appellant-s3952002-v-minister-for-immigration-and-multicultural-affairs-high-court-of-australia-9-december-2003/>>

οπότεν μπορούσαν να υπάρχουν τέτοιου είδους σχέσεις με διακριτικότητα. Επομένως, αφού οι αιτούντες δεν είχαν υποστεί στο παρελθόν σοβαρή βλάβη λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού και ήταν άτομα «διακριτικά» δεν υπήρχε πραγματική πιθανότητα να διωχθούν αν επέστρεφαν στο Μπαγκλαντές. Σύμφωνα με τους δικαστές McHugh και Kirby, η απόφαση του δικαστηρίου είναι λανθασμένη στο βαθμό που δημιουργεί την προσδοκία από τους αιτούντες άσυλο να λαμβάνουν εύλογα μέτρα για να αποφύγουν τη δίωξη. Η δίωξη δεν παύει να είναι δίωξη για το λόγο ότι ο διωκόμενος αποτρέπει τη βλάβη επειδή λαμβάνει κάποια μέτρα και θα υπονομευόταν η ίδια η Σύμβαση εάν αναμενόταν από τα άτομα να τροποποιούν τις απόψεις και τις πεποιθήσεις του ή να αποκρύπτουν την ταυτότητα τους ως προϋπόθεση για να είναι ασφαλή. Επομένως, θα ήταν λάθος η απόφαση να επιστρέψουν και να ζουν με διακριτικότητά, αποκρύπτοντας τη σεξουαλική ταυτότητα τους ώστε να αποφύγουν την εχθρότητα και την αποδοκιμασία.

5. Διαδικαστικά και αποδεικτικά θέματα κατά τη διάρκεια καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα

Σύμφωνα με τις Κατευθυντήριες Οδηγίες για Διεθνή Προστασία Αρ. 9¹⁴⁹, η βασική και συνήθως η μόνη πηγή αποδεικτικών στοιχείων είναι η μαρτυρία του αιτούντος και όπου υπάρχει έλλειψη πληροφοριών από τη χώρα προέλευσης ο αρμόδιος χειριστής της υπόθεσης θα πρέπει να βασιστεί μόνο στις δηλώσεις του αιτούντος και αυτό συμβαίνει μέσω της συνέντευξης. Δεν πρέπει να ζητείται από τους αιτούντες να προσκομίσουν φωτογραφίες ή ντοκουμέντα ευαίσθητου προσωπικού περιεχομένου, για να επιβεβαιώσουν το σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Επιπρόσθετα, «ιατρικός έλεγχος» για εξακρίβωση του σεξουαλικού προσανατολισμού αποτελεί παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Από την άλλη ιατρικά στοιχεία που προέκυψαν από χειρουργικής επέμβαση ή ορμονοθεραπεία σε περιπτώσεις αλλαγής φύλου μπορούν να επιβεβαιώσουν την προσωπική αφήγηση. Το ψυχολογικά τεστ¹⁵⁰ δεδομένου ότι η ομοφυλοφιλία δεν είναι ψυχική διαταραχή, οποιοδήποτε ιατρικό τεστ εφαρμόζεται στο άτομο -ακόμα και με τη συγκατάθεση του-

¹⁴⁹. UNHCR Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Αιτήματα Ασύλου που στηρίζονται στο Σεξουαλικό προσανατολισμό και στη Ταυτότητα του Γένους. Γενεύη 21 Νοεμβρίου 2008, 17§35.

¹⁵⁰. Valerie De Bruyckere "Somewhere over the rainbow: On the use of psychological tests to determine asylum seekers' sexual orientation and the impact on the right to private life (Case C-473/16, 25 January 2018)" (2018) Croatian Yearbook of European Law & Policy 14.1 255, 271.

για να εξακριβωθεί ο σεξουαλικός του προσανατολισμός, προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και παραβιάζει το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής. Επιπρόσθετα τίθεται το ρώτημα κατά πόσο ο αιτητής, ως ευάλωτο μέρος της διαδικασίας αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα, πραγματικά συναινεί σε αυτού του είδους αξιολόγηση.

Οι Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Αιτήματα Ασύλου που στηρίζονται στο Σεξουαλικό Προσανατολισμό και στην Ταυτότητα του Γένους¹⁵¹ στην παράγραφο αυτο-προσδιορισμός του αιτούντα ως άτομο LGBTQ πρέπει να θεωρείται ως ένδειξη για το σεξουαλικό του προσανατολισμό και ο αρμόδιος χειριστής του αιτήματος οφείλει να βασιστεί στη μαρτυρία όταν αδυνατεί να προσκομίσει στοιχεία. Η απουσία τέτοιων δεδομένων μπορεί να οφείλεται στη προσπάθεια που κατέβαλε το άτομο ώστε να αποφύγει μορφές δίωξης που θα ενεργοποιούνταν λόγω της εκδήλωσης του σεξουαλικού του προσανατολισμού. Κάποιοι αιτούντες μπορεί να είναι σε θέση να αποδείξουν το σεξουαλικό τους προσανατολισμό με μάρτυρες, αποδεικτικά έγγραφα, φωτογραφίες (όχι ευαίσθητου περιεχομένου), ενώ δεν είναι υποχρεωμένοι να προσκομίσουν στοιχεία σχετικά με δραστηριότητες τους στη χώρα καταγωγής τους ώστε να αποδείξουν τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Κατά την εξέταση ισχυρισμών LGBTQ ατόμων πρέπει να υπάρχει αντικειμενικότητα και να αποφεύγονται στερεοτυπικές εικόνες που έχουν δημιουργήσει άτομα που ανήκουν σε αυτές τις ομάδες, επομένως ο αρμόδιος χειριστής της αίτησης δεν πρέπει να αναμένει από ένα άντρα ομοφυλόφιλο γυναικείους τρόπους ούτε από μια λεσβία αρρενωπή εμφάνιση¹⁵².

Σύμφωνα με το Εγχειρίδιο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες για τα Κριτήρια και τις Διαδικασίες καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων¹⁵³, μια διερεύνηση αιτήματος μπορεί να μην είναι πάντα αποτελεσματική και κάποια στοιχεία δεν είναι εύκολο να αποδειχτούν, επομένως όταν η αφήγηση φαίνεται αξιόπιστη τότε ο αιτών πρέπει να τύχει του ευεργετήματος της αμφιβολίας, εκτός αν υπάρχουν λόγοι για το αντίθετο. Η απαίτηση αποδεικτικών στοιχείων δεν πρέπει να εφαρμόζεται πολύ αυστηρά λόγω της δυσκολίας εύρεσης τους, λαμβανομένης υπόψη και της κατάστασης που βρίσκεται ο αιτών. Ωστόσο η αποδοχή μιας πιθανής απουσίας κάποιων αποδεικτικών στοιχείων δεν σημαίνει πως πρέπει να γίνουν αποδεκτά δεδομένα ως αληθινά αν φαίνεται ότι δεν συνάδουν με άλλα στοιχεία της αίτησης.

¹⁵¹. UNHCR Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Αιτήματα Ασύλου που στηρίζονται στο Σεξουαλικό προσανατολισμό και στη Ταυτότητα του Γένους Γενεύη 21 Νοεμβρίου 2008, 17§35.

¹⁵². Ibid, 17§36.

¹⁵³. UNHCR, *Handbook of procedures and criteria for determining refugee status and guidelines on international protection under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the status of refugee*, Reissued Geneva February 2019, 43-44 §196 και §197.

6. Συμπέρασμα

Για να αναγνωριστεί το άτομο ως πρόσφυγας και να λάβει τη διεθνή προστασία, εξετάζεται κατά πόσο τα γεγονότα και οι ισχυρισμοί του εμπίπτουν στον ορισμό του πρόσφυγα σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων και το Πρωτόκολλο του 1967. Το άτομο θεωρείται ως πρόσφυγας κατά την έννοια της Σύμβασης του 1951, όταν πληροί τα κριτήρια του ορισμού σύμφωνα με το Άρθρο 1Α(2). Το καθεστώς του πρόσφυγα παρουσιάζει δηλωτικό χαρακτήρα καθώς αναγνωρίζει μια προυπάρχουσα ιδιότητα και δεν τη δημιουργεί. Βασικό συστατικό του όρου είναι η έλλειψη εθνικής προστασίας, δηλαδή το άτομο αδυνατεί ή λόγω δικαιολογημένου φόβου είναι απρόθυμο να επωφεληθεί από την προστασία της χώρας του. Η δίωξη μπορεί να προέρχεται α) από το κράτος ή από όργανα του κράτους β) από μη κρατικούς φορείς ή τμήματα του πληθυσμού που εκμεταλλεύονται την ανοχή ή αδράνεια του κράτους να προστατέψει τους πολίτες από παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων. Το *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων*, αναλύει τα κριτήρια για τον προσδιορισμό της προσφυγικής ιδιότητας. Οι μεροληπτικές ή προσβλητικές πράξεις από μη κρατικούς φορείς μπορεί να συνιστούν δίωξη στη περίπτωση που γίνονται εν γνώσει του κράτους, το οποίο είτε αρνείται είτε είναι ανίκανο να προσφέρει αποτελεσματική προστασία. Το άτομο πρέπει να δικαιολογεί βάσιμο φόβο δίωξης για έναν ή περισσότερους σε συνδυασμό λόγους που αφορούν: φυλή, εθνικότητα, θρησκεία, κοινωνική τάξη/συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, πολιτικές πεποιθήσεις. Το προσφυγικό δίκαιο αναπτύσσεται παράλληλα με το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ τα αιτήματα αναγνώρισης του καθεστώτος του πρόσφυγα -σε συνδυασμό με τους απαριθμούμενους λόγους δίωξης- ενισχύονται από το δικαίωμα στο άσυλο, την αρχή της μη διάκρισης, την αρχή της μη επαναπροώθησης. Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αναγνωρίζεται πως συγκεκριμένες πράξεις καταπάτησής ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως η σεξουαλική βία, συνιστούν δίωξη. Η απλή μορφή διάκρισης δεν συνιστά δίωξη αλλά μια μορφή διάκρισης σωρευτικά με άλλους λόγους μπορούν να δικαιολογούν διεθνή προστασία λόγω δίωξης.

Οι Κατευθυντήριες Οδηγίες της Ύπατης Αρμοστεία του ΟΗΕ με τίτλο «*Δίωξη λόγω γένους στα πλαίσια ερμηνείας του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων*», εστιάζουν στη ερμηνεία του όρου «*πρόσφυγας*» σύμφωνα με το Άρθρο 1Α(2) της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, ώστε να αναγνωρίζονται ισχυρισμοί δίωξης βάσει γένους, εμπειρικλείοντας πράξεις σεξουαλικής και οικογενειακής βίας, γυναικεία κλειτοριδεκτομή, τιμωρίες λόγω παράβασης κοινωνικών εθίμων και ηθών αλλά και τη διακριτική μεταχείριση ομοφυλόφιλων. Επίσης, ως συμπλήρωμα ακολουθούν οι «*Κατευθυντήριες*

Οδηγίες για τα Αιτήματα Ασύλου που στηρίζονται στο Σεξουαλικό Προσανατολισμό και στην Ταυτότητα του Γένους» που επικεντρώνονται στο να παρέχει οδηγίες σε ισχυρισμούς ασύλου από γυναίκες και άντρες που είναι λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι και τρανσέξουαλ. Οι κατευθυντήριες οδηγίες αποτελούν δημόσια έγγραφα τα οποία απευθύνονται στις κυβερνήσεις, υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, νομοθέτες και δικηγόρους παρέχοντας κατευθύνσεις σε θέματα που αφορούν προστασία προσφύγων. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ ενθαρρύνει τα κράτη ώστε να προχωρήσουν στην ενσωμάτωση στην έννομη τους τάξη, των αρχών και προτύπων που αναφέρονται εντός των κατευθυντήριων οδηγιών.

Η δίωξη λόγω γένους αναφέρεται σε ένα σύνολο ισχυρισμών όπου το φύλο/γένος του ατόμου είναι καθοριστικό για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Ο όρος «γένος» εστιάζει στις καθορισμένες από την κοινωνία σχέσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών, τις ταυτότητες, ευθύνες και ρόλους που προσδίδονται στο άτομο λόγω του φύλου του και ο όρος «φύλο» εστιάζει στον βιολογικό καθορισμό. Αναγνωρίζεται ότι ο ορισμός του πρόσφυγα πρέπει να ερμηνεύεται με τρόπο ώστε να καλύπτει ισχυρισμούς που στηρίζονται στο γένος ή στο φύλο, ενώ σοβαρές πράξεις που προσβάλλουν θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα συνιστούν δίωξη. Ένας νόμος που χαρακτηρίζεται ως διωκτικός ως προς το φύλο ή γενικότερα ως προς το γένος δύναται να στηρίξει βάσιμος φόβο δίωξης. Διωκτικές πράξεις θεωρούνται οι δυσανάλογες ποινές που κάνουν διάκριση λόγω γένους αλλά και απαγορευμένες από τα κράτος πράξεις η οποίες εξακολουθούν να εφαρμόζονται καθώς το κράτος αδυνατεί να επιβάλει απαγόρευση. Σχετικά με τα μέτρα διάκρισης λόγω γένους συνάγεται ότι πληρούν τα στοιχεία της δίωξης όταν επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό το άτομο. Ο δικαιολογημένος φόβος δίωξης πρέπει να συνδέεται με έναν ή περισσότερους από τους λόγους της Σύμβασης του 1951. Οι δίωξεις γυναικών λόγω «γένους» ή λόγω «φύλου» συνήθως κατατάσσονται στους λόγους δίωξης λόγω συμμετοχής σε «*ιδιαιτέρη κοινωνική ομάδα*», αφού αναγνωρίζεται ότι οι γυναίκες αποτελούν κοινωνική ομάδα που διακρίνεται λόγω ανεπίδεκτων αλλαγής γνωρισμάτων και συχνά η μεταχείριση διαφέρει από αυτή των αντρών. Οι πολιτικές πεποιθήσεις ως λόγος δίωξης επισημαίνεται ότι πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως ώστε να εμπερικλείει και πεποιθήσεις σχετικές με το γένος.

Το δικαίωμα στην ελευθερία του σεξουαλικού προσανατολισμού αν και δεν αναγνωρίζεται ρητά από το διεθνές δίκαιο, προστατεύεται μέσω της αρχής των μη διακρίσεων, ενώ παράλληλα η Σύμβαση του 1951 στο Προοίμιο της αναγνωρίζει ότι οι άνθρωποι απολαμβάνουν τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες χωρίς διακρίσεις. Τα μέτρα δυσμενούς διάκρισης εξετάζονται σε συνάρτηση με τον φόβο που προκαλούν στο άτομο. Όταν εκδηλώνονται σωρευτικά διακρίσεις και κακοποίηση μπορεί να συνιστούν δίωξη ενώ κάθε περιστατικό πρέπει να αξιολογείται ολιστικά αναλόγως της στάσης και της κατάστασης στη χώρα καταγωγής. Ο εξαναγκασμός απάρνησης ή μη

εκδήλωσης του σεξουαλικού προσανατολισμού συνιστά δίωξη. Η δίωξη μπορεί να προέρχεται τόσο από το κράτος και κρατικούς φορείς όσο και από μη κρατικούς φορείς, ενώ η αδράνεια του κράτους να παρέχει προστασία επίσης μπορεί να χαρακτηριστεί ως «διωκτική».

Σημαντικός είναι ο αιτιώδης σύνδεσμος, δηλαδή ο φόβος δίωξης πρέπει να προκύπτει από έναν ή περισσότερους λόγους που απαριθμεί ο ορισμός του πρόσφυγα, σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951. Τα LGTBQ άτομα συνήθως αναγνωρίζονται ως μέλη «*ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας*» λόγω των έμφυτων και θεμελιωδών για την ταυτότητα τους χαρακτηριστικών που τους ξεχωρίζουν ως ομάδα.

Στις περιπτώσεις δίωξης λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού δεν παίζει ρόλο η πρόθεση του δράστη, ούτε η πρόθεση αν είναι εχθρική αλλά το πως εισπράττει την κατάσταση ο αιτών. Αυτό συμβαίνει σε περιπτώσεις όπου μέτρα κατά των LGBT ατόμων αποσκοπούν για παράδειγμα στη «*θεραπεία*» του.

Αναφορικά με το ζήτημα του σεξουαλικού προσανατολισμού, γενικά οι νόμοι που απαγορεύουν τις συναινετικές ομοφυλοφιλικές σχέσεις θεωρείται ότι παραβιάζουν το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και εισάγουν διακρίσεις. Όσον αφορά το ζήτημα των προσφύγων και το βασικό φόβο δίωξης, βασικό στοιχείο για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα είναι η ύπαρξη πραγματικού κινδύνου βλάβης σε περίπτωση επαναπροώθησης του ατόμου πίσω στη χώρα του. Αυστηρές ποινές όπως η θανατική ποινή και σωματική τιμωρία θεωρείται ότι έχουν διωκτικό χαρακτήρα, όπως επίσης και νόμοι που συγκρούονται με τα διεθνή πρότυπα προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε περίπτωση που υφίσταται αλλά δεν εφαρμόζεται νόμος που ποινικοποιεί τον σεξουαλικό προσανατολισμό των LGBT ατόμων, πάλι μπορεί να υπάρχει βασικός φόβος δίωξης όταν η ύπαρξη της νομοθετικής πρόβλεψης πέραν από το στιγματισμό δημιουργεί και αφόρητες δυσκολίες.

Υπάρχουν οι περιπτώσεις όπου το άτομο πιθανόν να μην έχει βιώσει στο παρελθόν διωκτική συμπεριφορά καθώς λόγω του φόβου της επαπειλούμενης δίωξης δεν εξωτερικεύει τις επιθυμίες του. Επομένως, η δίωξη δεν παύει να είναι δίωξη για το λόγο ότι ο διωκόμενος αποτρέπει τη βλάβη έχοντας λάβει κάποια μέτρα που περιορίζουν την εξωτερίκευση των αναγκών του. Η ίδια η Σύμβαση θα υπονομευόταν εάν αναμενόταν από τα άτομα να τροποποιούν τις απόψεις και τις πεποιθήσεις τους.

Ένα άλλο πρόβλημα που προκύπτει για τα ομοφυλόφιλα άτομα είναι η απόδειξη της σεξουαλικής τους ταυτότητας κατά τη διαδικασία αξιολόγησης της αίτησης τους για παροχή προστασίας, καθώς οι αρμόδιοι φορείς ακόμα και ασυνείδητα αναμένουν από το άτομο να ανταποκρίνεται σε κάποιες κοινωνικές νόρμες με αποτέλεσμα να δημιουργείται πρόβλημα στις περιπτώσεις που το άτομο δεν εμπίπτει σε αυτά τα στερεότυπα. Ο αξιολογητής της αίτησης οφείλει να βασιστεί στη μαρτυρία όταν το άτομο αδυνατεί να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία εκτός αν εντοπίσει αντιφάσεις κατά

την αφήγηση του αιτούντος ή κατά την εξέταση της υπόθεσης. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία¹⁵⁴, τα άτομα που αιτούνται προσφυγικό καθεστώς βάσει ισχυρισμών σχετικών με το γένος ή άτομα που έχουν βιώσει βασανιστήρια, χρειάζονται συνήθως ένα υποστηρικτικό περιβάλλον ώστε να νιώσουν εμπιστοσύνη, ενώ υπάρχει πιθανότητα λόγω ντροπής ή λόγω τραύματος να μην είναι σε θέση να αντιληφθούν και να προσδιορίσουν την έκταση των επιπτώσεων της δίωξης και του φόβου που υπέστησαν. Μπορεί να εξακολουθούν να φοβούνται τις αρχές, την απόρριψη ή αντίποινα.

Βιβλιογραφία

Βιβλία

- Μαρουδά ΜΝτ και Β Σαράντη, *Προσφυγικό Δίκαιο, Ερμηνεία-Διαγράμματα-Υποδείγματα* (Νομική Βιβλιοθήκη 2016).
- Νάσκου-Περράκη Π, Παπαγεωργίου Ι και Χρ Μπαξεβάνης, *Πρόσφυγες και Αιτούντες Άσυλο, Παγκόσμια, Ευρωπαϊκή και Εθνική Διάσταση* (Εκδόσεις Σάκκουλα 2017).

Άρθρα

- Anker D, “Refugee Status and Violence against Women in the Domestic Sphere: The Non-State Actor Question” (2001) 15 Geo Immigr LJ 391.
- Anker D, “Refugee Law, Gender, and the Human Rights Paradigm” (2002) 15 Harv Hum Rts J 133.
- Anker D and S Ardalán, “Escalating Persecution of Gays and Refugee Protection: Comment on Queer Cases Make Bad Law” (2012) 44 NYU J Int’l L & Pol 529.
- Gil-Bazo MT, “Asylum as a general principle of international law” (1993) Int J Refug Law 27.1 3.
- Beyani Ch “The needs of refugee women: a human-rights perspective” (1995) Gend Dev 3 29.
- Brainmah T “Defining a particular social group based on the meaning of non-discrimination in international human rights law: Utilizing the definition in deciding refugee claims based on sexual orientation” (2015) Global Journals Inc. 23.
- Cipriani L “Gender and Persecution: Protecting Women under International Refugee Law” (1993) 7 Geo Immigr LJ 511.
- De Bruyckere V “Somewhere over the rainbow: On the use of psychological tests to determine asylum seekers’ sexual orientation and the impact on the right to private life (Case C-473/16)” (2018) Croat. Yearb. Eur. Law Policy 14.1 255
- Dowd R “Dissecting discrimination in refugee law: An analysis of its meaning and its cumulative effect” (2011) Int J Refug Law 23.1 28.
- Edwards A “Human rights, refugees, and the right ‘to enjoy’ asylum” (2005) Int J Refug Law 17.2 293.
- Edwards A “Age and gender dimensions in international refugee law” in E Feller, V Türk, and F Nicholson (eds), *Refugee Protection in International Law: UNHCR’S Global Consultations on international protection* (Cambridge University Press, 2010).

¹⁵⁴. UNHCR, Handbook of procedures and criteria for determining refugee status and guidelines on international protection under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the status of refugee, Reissued Geneva February 2019, 90§35.

- Fortin A “The Meaning of Protection in the Refugee Definition” (2000) 12 Int’l J Refugee L 548.
- Goldberg SB “Give Me Liberty or Give Me Death: Political Asylum and the Global Persecution of Lesbians and Gay Men” (1993) 26 Cornell Int’l LJ 605.
- Good A “Persecution for reasons of religion under the 1951 Refugee Convention” in T G Kirsch and B Turner (eds), *Permutations of Order: Religion and Law as Contested Sovereignties* (Routledge, 2009).
- Goodwin-Gill GS “The dynamic of international refugee law” (2003) Int J Refug Law 651.
- Grundler M “‘Treatment Accorded to Aliens Generally’: Article 7 (1) of the 1951 Refugee Convention as a Basis for Visa-Free Access to States Parties’ Territory? An Examination of the Prohibition of Nationality Discrimination in the Refugee Convention” (2021) Int. J. Refug. Law 33.3 469.
- Güler A “Refugee Status Determination Process for LGBTI Asylum Seekers:(In) Consistencies of States’ Implementations with UNHCR’s Authoritative Guidance” in A Güler, M Shevtsova and D Venturi (eds), *LGBTI Asylum Seekers and Refugees from a Legal and Political Perspective* (Springer International Publishing, 2019).
- Hersh N “Refugee claims and criminalization of same-sex intimacy: The case of Sebastiao” (2017) Can J Women Law 29.2 227, 238.
- Heyman MG “Asylum, Social Group Membership and the Non-State Actor: The Challenge of Domestic Violence” (2003) 36 U Mich JL Reform 767.
- Landau J “Soft Immutability and Imputed Gay Identity: Recent Developments in Transgender and Sexual-Orientation-Based Asylum Law” (2005) 32 Fordham Urb LJ 237.
- Millbank J “The Role of Rights in Asylum Claims Based on Sexual Orientation” (2004) 4 Hum Rts L Rev 193.
- Morgan DM “Not Gay Enough for the Government: Racial and Sexual Stereotypes in Sexual Orientation Asylum Cases” (2006) 15 Law & Sexuality: Rev Lesbian, Gay, Bisexual & Transgender Legal Issues 135.
- Piwowarczyk L, Fernandez P and A Sharma “Seeking asylum: Challenges faced by the LGB community” (2017) J Immigr Minor Health 19.3 723.
- Vitikainen A “LGBT rights and refugees: a case for prioritizing LGBT status in refugee admissions” (2020) Ethics & Global Politics 13:1, 64.

Έγγραφα Ηνωμένων Εθνών

- UNHCR, “Advisory Opinion on the Extraterritorial Application of Non-Refoulement Obligations under the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol” (January 2007).
- UNHCR, Convention and protocol relating to the status of refugees (December 2010).
- UNHCR, *Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων* (Στ’ έκδοση, Αθήνα 2009).
- UNHCR, «Δίωξη λόγω γένους στα πλαίσια ερμηνείας του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 και / ή του Πρωτοκόλλου του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων» (May 2002).
- UNHCR, «Εγχειρίδιο για τις Διαδικασίες και τα Κριτήρια Καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967 για το Καθεστώς των Προσφύγων» (Στ’ έκδοση, 2009).
- UNHCR, “Guidelines on International Protection No 9: Claims to Refugee Status based on Sexual Orientation and/or Gender Identity within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees” (October 2012).

- UNHCR, “Handbook of procedures and criteria for determining refugee status and guidelines on international protection under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the status of refugees” (February 2019).
- UNHCR, Καταστατικό του γραφείου του Υπατού Αρμοστή του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες (1950).
- UNHCR, «Κατευθυντήριες Αρχές για την Προστασία των Γυναικών Προσφύγων» (Ιούλιος 1991).
- UNHCR, «Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Αιτήματα Ασύλου που στηρίζονται στο Σεξουαλικό Προσανατολισμό και στην Ταυτότητα του Γένους» (Νοέμβριος 2008).
- UNHCR, “Refugee Women and International Protection, No. 39 (XXXVI)” (1985).

Δικαστικές Αποφάσεις

- Appellant S395/2002 v. Minister for Immigration and Multicultural Affairs [2003] High Court of Australia
<<https://www.icj.org/sogicasebook/appellant-s3952002-v-minister-for-immigration-and-multicultural-affairs-high-court-of-australia-9-december-2003/>> Accessed November 2022
- Gomez v. I.N.S [1991] United States Court of Appeals, Second Circuit, 947 F.2d 660 (2nd Cir.1991)
<<https://law.resource.org/pub/us/case/reporter/F2/947/947.F2d.660.91-4025.259.html>> Accessed November 2022
- HJ (Iran) v. Secretary of State for the Home Department; HT (Cameroon) v. Secretary of State for the Home Department [2010] Supreme Court of the United Kingdom UKSC 31
<<https://www.icj.org/sogicasebook/hj-iran-v-secretary-of-state-for-the-home-department-ht-cameroon-v-secretary-of-state-for-the-home-department-supreme-court-of-the-united-kingdom-7-july-2010/>> Accessed November 2022

Ηλεκτρονικές πηγές

- European Asylum Support Office, «Κατευθυντήριες γραμμές της EASO σχετικά με την ιδιότητα μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας» (Μάρτιος 2020), <<https://euaa.europa.eu/sites/default/files/EASO-Guidance-MPSG-EL.pdf>> Accessed November 2022
- International Justice Resource Centre “Sexual Orientation and Gender Identity” <<https://ijrcenter.org/thematic-research-guides/sexual-orientation-gender-identity/>> Accessed November 2022
- The Yogyakarta Principles, Principles on the application of international human rights law in relation to sexual orientation and gender identity, March 2007
<<https://www.refworld.org/pdfid/48244e602.pdf>> Accessed November 2022
- Universal Declaration of Human Rights (10 December 1948), <<https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>> Accessed November 2022
- Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως, «Ανθρώπινα Δικαιώματα των Γυναικών, Συλλογή Διεθνών και Περιφερειακών Συνθηκών και Νομικών εγγράφων, Εθνικός Μηχανισμός για τα δικαιώματα της γυναίκας» (2001), <http://www.isotita-erepaeak.gr/iliko_apo_allous_foreis/rights_politiki/rights_gynaikon_reduce.pdf?fbclid=IwAR3fLdbThDloADlf9N1xMJsK39r-7gHUKKYP1iH51Yi0s7eOun3G8e3IWuc> Accessed November 2022

